

אני תפילה

לימוד יומי לנוער בנושא תפילה
לזכרו של רועי אהרון רוט הי"ד

-אמן-

23:25. תפילת ערבית. שוב המאבק האין-סופי על מעט ריכוז. "דווקא הפעם הלך לא רע", אני מנסה לשכנע את עצמי לסיים את התפילה כשאני עדיין במצב של הכרה. "רק עוד קצת..." ושוב המחשבות נודדות ואני מרחף לי אי שם.

לפתע עולה באוזניי קול בכי. בכי שמנער אותי, מטלטל את נפשי, מזכיר לי מול מי אני עומד, ומזכיר לי כמה אני רחוק מהעצמה הזאת, כמה אני לא שם.

בכי שנותן לי כוח. כוח לשנות את תפילתי.

בכי של 'סתם' תפילת ערבית.

הבכי של רועי.

לפעמים מתגעגעים אליה יותר, לפעמים פחות, בכל מקרה - נפגשים איתה בכל יום...

התפילה. המון שאלות יש לנו עליה, המון רצון אמיתי שהיא לא תישאר מבחוץ. שתיגע באמת.

האם התפילה טבעית לנו? למה יש נוסח קבוע? להתפלל על הכלל או על עצמי? איך להתמודד עם חוסר ריכוז? ועוד ועוד. בניסיון להמשיך לצעוד בנתיב שסלל לנו רועי הי"ד, בשאיפתו לעבודת ה' אמיתית ופנימית, וכהמשך לחוברת הקודמת, ננסה לענות על שאלות אלה ואחרות.

בשאיפה לראות איך הפגישה היום - יומית הזאת נוגעת ומשמעותית לנו מאוד.

רועי אהרון רוט תלמיד ישיבת מרכז הרב

נרצח ע"י בן עוולה בטבח בישיבה בר"ח אדר ב' תשס"ח

והוא בן 19 בלבד.

התפילה הייתה מרכז עולמו.

כל מי שזכה לראות את רועי בתפילה -

ראה מהי תפילה אמיתית.

אני תפילה

לימוד יומי לנוער בנושא תפילה
לזכרו של רועי אהרון רוט הי"ד

ממשיכים בדרכו של רועי

בהוצאת חברים מישיבת מרכז הרב

לעילוי נשמות הקדושים

דורון מהרטה
רועי אהרון רוט
יונדב חיים הירשפלד
יוחאי ליפשיץ
יונתן יצחק אלדר
אברהם דוד מוזס
שגב פניאל אביחיל
נריה כהן

ה' יקום דמם

נרצחו על קידוש ה'
באהלה של תורה
ל' אדר א' ה'תשס"ח

בעזרת ה'

מערכת: צ'קו שטרנברג, לירן עוקשי, וליאור לביא

כתיבה: ליאור לביא, לירן עוקשי, אלעד אלטמן

סיפורים: יגאל נחושתן

עריכה לשונית: יערה פריד - 02-6515786

עיצוב גרפי: רחלי שרעבי - 052-8756409

הפקה: אליהו עטיה הפקות בע"מ

הפצה: אליהו עטיה - 052-5451118

אחראי כתיבה: שמעון בן-ישי

תודה לחברים הרבים שעזרו לנו במשך הכתיבה:

תודה לחברים הרבים שעזרו לנו: יאיר שרעבי, אוריאל נופך, אריאל אליהו, מתניה ברנר, ארבל אבן-חן, יהושע ויסינגר, שחר גודל, נריה לאופר, שחר תם, איתי מרקוביץ, רפאל אזוגי, שיעה אברמסון, אהרן שטרן, יהונתן בוכניק ולכל מי ששכחנו.

תודה לרב אלישע אבינר על היעוץ וההכונה במהלך כתיבת הדברים. תודה למכון הר ברכה בראשות הרב אליעזר מלמד עבור הקטעים ההלכתיים. השבוע השלישי מעובד על פי תפילת ישרים של הרב אלי אדלר; השבוע הרביעי מעובד על פי שלושה עשר עלי השושנה של הרב עדין שטיינזלץ.

תודה לאורלי ויענקלה רוט על העזרה והעידוד.

תודה לישיבתנו הקדושה, ישיבת מרכז הרב, ממך הכה הפיזי ובעיקר הרוחני לעשות הכל.

תם ונשלם השבח לבורא עולם.

"ואני תפילה"

בחוברת שלפניכם, יש הרבה ידע, חכמה והבנה של נושא:

התפילה.

אכן, רבות יש ללמוד, לשפר, להפנים ולהביא לידי מעשה.
אך אני מבקשת לספר לכם על הקדוש רועי אהרן רוט הי"ד שהיווה מופת ודוגמא
לי: "ואהבת את השם אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך..."
על הדבקות, ההתמסרות, והאמונה המוחלטת חסרת הפשרות. על עבודה עצמית
חזקה, יום יומית ומשמעת עצמית. על סדר יום מאורגן להפליא, אשר רובו ככולו
- לימוד ותפילה. וכשרועי התפלל - ניכר עליו כי שם השם נקרא עליו.
בשעות הבוקר, כשנכנסים לבית המדרש, הרבה לפני תפילת שחרית, ובייחוד
בוותיקן, יעידו כולם - הוא כבר ניצב על עולתו, "עולת הבוקר אשר לעולת
התמיד".

עומד נטוע במקום, שפתותיו רוחשות וליבו פתוח לאביו שבשמים.
בכל שעה שהעית - רועי כבר נמצא לפניך, והוא כבר בעיצומו של מפגש, מפגש
עם ריבונו של עולם.

כבן המתחנך ובוכה לפני אביו וכעבד לפני מלכו, רועי בתפילה.

רועי בתפילה!

ולא מדובר ביום כיפור בשעת הנעילה, אלא ביום יום.

והתפילה? התפילה, בכזאת כוונה, בקול רם, בדבקות ובהתמסרות מוחלטת!
ולמי שעומד ליד רועי ואף במרחק ממנו ברור - רועי והקב"ה עומדים האחד מול
השני ורועי פונה אל הקב"ה כדבר איש אל רעהו. רועי מברך בהרגשה מוחשית כל
כך, שהמילים "ברוך אתה" הן כפשוטן. רועי והקב"ה - משוחחים.
ובעומדו לפני בוראו בתפילה, ראתה גם שפחה על הים, את עמוד האש העולה
ממנו עד לרקיע. וקשה, קשה היה לעמוד במחיצתו באותה העת. איזו הילה, איזו
קדושה אפפה אותו. וכשרועי זעק בכל כוחו "אמן יהא שמה רבא מברך לעלם
לעלמי עלמיא", ראו הכל בעיניהם איך היה נקרע מיד גור דינם של ישראל.

ואף מי שלא היה ליבו מכון, או ששפתיו היו דובבות חולין, היה משתתק באותו
רגע, מביט נפעם ברועו ובתפילתו ומתעורר מיד לתפילה.

"עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון" - אומרים חז"ל: למי התורה שוחקת?
למי שעמל בה ליום אחרון. מי שזוכה לצאת מן העולם בעת לימוד תורה, התורה
שוחקת ואומרת "ברוך הבא, מזמן אתה לחיי העולם הבא".

מה יהא עם זעקת "יהא שמה רבא"?

מי יבקע כעת שערי רקיע עבורנו?

ואנו בוכים ולוחשים: "יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא".

זכינו כולנו, שתפילת רועי קרעה לפנינו רקיעים, ועתה זו חובתנו וצוואתו הקדושה

להתעורר בתורה ובתפילה.

סובב השעון ואת מחוגיו הוא מניע -

ויום נוסף בחיינו - מגיע.

ובתנועתו בעצם,

יש איזה קסם,

של משהו יציב ומתמיד,

אך גם של קריצה לעתיד!

רועי, אנו מלאים, אוהבים וגאים על מה שהיית, על מה שהותרת ועל מה שהינך:

על תעצומות הנפש, הלחץ וההשפעה הטובה על כל מה ומי שמסביב.

על צנעה, דרך ארץ, השקעה והתמדה. אמונה חזקה והקפדה על כבוד האדם.

הקפדה על הלכות לשון הרע ועל רכילות זו או אחרת. כיבוד הורים בדרך מדהימה
ויוצאת דופן. קשר חם והדוק ועזרה תמידית לאחים ולחברים בכל עת ובכל
שעה.

והכל, תמיד בחיוך, באהבה, ב'חיבוק דב' הידוע שלך, ובשמחה תמיד!

אהבה ושמחה של להיות בידך, אהבת ארץ ישראל השלמה והקדושה, והרבה
תפילה.

הרבה תפילה, עם המון קדושה. תפילה שהרטיטה, ופתחה שערי שמים, וצמררה,
ונגעה בכל מי שזכה ושמע.

אך מה שאינכם רואים הוא:

כי איתנו, גם הנשמה היא זו שבוכה -

בוכה על החסר, על הנענע, על הכמיהה.

זו הנשמה, בוכה יחד איתנו - מבפנים.

מפני שיותר משתי העיניים,

דמעות הלב צורבות שבעתיים.

כי דמעות העין - כלפי חוץ נשפכות,

ואילו אלו של הלב - כמו אש מפנינים מלחכות.

את דמעות העין, אתה אולי עוצר, או מוחה -

אך על בנך בליבך:

עדי נצח - אתה בוכה ובוכה!

רועי כבר לא יבוא. פיזית, הוא כבר לא...

אך אתה, רועי שלנו - כל כך פה, כל כך עכשיו, מחייך ועוטר ומרבה תפילה
וקרבה.

אכן היית "כעץ שתול על פלגי מים אשר פרוי ייתן בעתו ועלה לא יבול..."

לא יבול רועי!!!

אנו חזקים, נאים ומחוזקים ונמשך ללמוד תורה, לקיים, להאמין ולהתמיד, על אף
ועם הרבה אהבה, רצון, ובעיקר - חזון!

תוכן עניינים:

מקרא: < ביאור תפילה < הלכה < דברים שבלב

32	סוף זמן קריאת שמע ותפילה	9	לך אלי תשיקתי
33	רציתי שתדע	10	קורבנות
34	סוף זמן קריאת שמע ותפילה - ב'	10	המתפלל במניין בעל נוסח אחר
35	יתד נאמן	11	סיפור הבריאה
36	הקדמת שלום לפני התפילה	12	פרשת העקידה
37	אדוני השופט	12	בני עדות שונות המתפללים יחד
	איסור הקדמת שלום	13	הניצוץ
38	לפני התפילה - ב'	14	עצה למניעת טעויות
39	מילים של אהבה	15	'ניצנים, שירו איתי'
41	עננו ביום קראנו		מתחילים לשאול נשמים
42	ברכות קריאת שמע	16	בברכת השנים
42	איסור עשיית מלאכה קודם התפילה	17	מי אני?
43	כלל או פרט?	18	"לעולם יהא אדם"
44	דברים שמותר לעשות לפני התפילה	18	עד מתי זמן של ברכות השחר
45	מי אתה?	19	להשתגע
46	רחצה ויילוח לפני התפילה	20	עד מתי אפשר לברך ברכות השחר
47	מימוש עצמי	21	אל עצמי
48	אכילה ושתייה קודם התפילה	22	ברכות התורה
49	כמה נקודות טובות	23	קול קורא מבפנים
50	שתייה לפני התפילה	25	כעני העובד בפתח
51	מנורת החסרונות	26	פסוקי דזמרה
52	שבת מברכים	26	ברכות התורה - ב'
53	יחד כולם	27	אל תתבלבל
	תפילין וציצית בקריאת שמע	28	זמני הבוקר
54	ובתפילת שחרית	29	להתרומם
55	רקמה אנושית אחת	30	זמני הבוקר - ב'
57	כסנה מול השמים	31	מעמקים

58	תפילין וציצית בקריאת שמע
59	ובתפילת שחרית - ב'
60	פשוט ללמוד
61	דיני ציצית ותפילין לקראת שחרית
62	תופסים ראש
63	דיני הפסקה בפסוקי דזמרה
64	מציאות מדומה
64	פרשת "והיה אם שמוע"
65	דיני הפסקה בפסוקי דזמרה - ב'
66	מלחמת מצוה
67	זמן כפרה ויום כיפור קטן
68	מבט נכון
	פרשת ציצית
68	שמחה וסעודת ראש חודש,
69	ואיסור תענית וצער
70	להשחז את הגרן
71	מנהגים וכוונה באמירת
73	פסוקי דזמרה
	אני תפילה
	נספחים

23:25. תפילת ערבית. שוב המאבק האין-סופי על מעט ריכוז. "דווקא הפעם הלך לא רע", אני מנסה לשכנע את עצמי לסיים את התפילה כשאני עדיין במצב של הכרה. "רק עוד קצת..." ושוב מרחף לי במחשבה נודדת. לפתע עולה באוזני קול בכי. בכי שמנער אותי, מטלטל את נפשי, מזכיר לי מול מי אני עומד, ומזכיר לי כמה אני רחוק מהעצמה הזאת, כמה אני לא שם. בכי שנותן לי כוח. כוח לשנות את תפילתי. בכי של 'סתם' תפילת ערבית. הבכי של רועי.

הבכי של רועי ועצמת תפילתו הם הכוח המניע את הוצאת החוברת. מהתבוננות בתפילתו של רועי אתה מבין שתפילה היא דבר רציני וחשוב, ואתה רוצה להפוך אותה לבעלת ערך גם בחייך. לשם כך יש להעמיק בהבנת מהות התפילה. להחיות אותה. להתבונן בעבודת ה' שלי בתפילה. ללמוד הלכות תפילה ולהבין מה אני אומר בתפילה. בחוברת הראשונה ניסיונו לברר למה צריך ללמוד להתפלל, להבין שמטרת התפילה היא קרבת אלוקים, וללמוד על השפעת התפילה על האדם והעולם. בחוברת המוגשת לפניך יש נושאים חדשים מעולמה של התפילה: השבוע הראשון עוסק בצורך הטבעי שלנו להתפלל. התפילה איננה חובה מעיקה מבחוץ חלילה, אלא ביטוי של צימאון הנשמה לאלוקים. השבוע השני עוסק בנוסח הקבוע של התפילה ומחיה אותו. נחשפים בו משמעויות חדשות ופנים נוספים שלא הכרנו. השבוע השלישי מברר את היחס בין התפילה הפרטית שלי, במילים ובתוכן שלקוח מהעולם הפנימי שלי, לבין התפילה על הכלל, על כל הסובב אותי. השבוע הרביעי חותם את החוברת בהדרכות מעשיות איך לשפר את התפילה שלי, איך להחיות את התפילה הטבועה בי. איך לממש את כל מה שלמדנו בחודשים האחרונים. כמו בחוברת הקודמת, הוספנו הלכות מעשיות ויומיומיות שקשורות לתפילה, ביאורים המאירים את מהלך התפילה באור חדש, פתגמים עמוקים וקולעים וכן סיפור מתוך לשבת. לרוצים להעמיק ולחשוף את המעיין שממנו שאובים הקטעים הוספנו מראי מקומות בסוף החוברת. אנו תקווה שללמוד החוברת יעזור לנו לפתוח שערי שמים בתפילתנו.

לימוד מהנה,
מגדל ומחיה,
מערכת 'אני תפילה'

לך אלי תשוקתי

26 ציון תפילה

לך אלי תשוקתי

| ר' אברהם אבן עזרא

לך אלי תשוקתי. בך חשמי ואהבתי:
לך לבי וכליותי. לך רוחי ונשמת:
לך ידי לך כנלי. ומקד היא תכונתי:
לך עצמי לך דמי. ועורי עם גופתי:
לך אזהע בך אדבק. עדי שובי לאדמת:
לך אני בעודי חי. ואף כי אחרי מותי:
השיבני ואשובה. ותראה את תשובתי:
והורני דרכיך. וישר את נתיבתי:
ותשמע את תפילתי. ותענה את עתירתי:
בכל לבי דרשתיך. עניי יה דרישתי:

קורבנות

קורבנות

בחוברת הקודמת למדנו קצת על ערך של ברכות השחר, שבהן אנו מודים לקב"ה על כל כוחות החיים שנתן לנו ועל כל המציאות שברא ושאותה הוא מחדש מדי יום.

את ברכות השחר אנו אומרים בתחילת היום, ודרך אנו למדים על חובתנו להשתמש בגופנו, בשכלנו ובכוחות שנתן לנו ה' לעבודתו, לאורך היום כולו.

אחרי ברכות מרוממות אלו אנחנו נפגשים עם פרשת העקידה ופרשת 'לעולם יהא אדם' הכוללת בתוכה את קריאת שמע. אחריה נפגוש את פרשיות הקורבנות הכוללות את פרשת הכיור, תרומת הדשן, התמיד והקטורת.

בימים הקרובים ננסה לעמוד מעט על משמעותן של פרשיות אלו, ומדוע כה חשוב לאומרן בכל בוקר בתפילת השחר.

הלכה

המתפלל במניין בעל נוסח אחר

הרגיל בנוסח מסוים ובא להתפלל במניין שבנוסח אחר - יש אומרים שעליו להתפלל כפי נוסח המניין שבו הוא מתפלל, שהיחידים נגרים אחר הרוב.

אם הוא נוהג כמנהגיו בפניהם, יש בזה משום 'לא תתגודדו', כי האיסור הוא שלא יהיו בבית דין אחד מקצת שהולכים בשיטת בית שמאי ומקצת בשיטת בית הלל, כדי שלא תיעשה התורה לשתי תורות. אם כן גם בבית כנסת אחד אין להתפלל בשני נוסחים. ועוד שאמרו חכמים, שלא ישנה אדם מנהג המקום מפני המחלוקת.

ולדעת רוב הפוסקים, בדברים שאומרים בשקט יוכל להתפלל בנוסח אבותיו, שהואיל וההבדלים אינם מובלטים אין חשש מחלוקת, ומחילא אין בזה איסור 'לא תתגודדו'. אולם בדברים שהוא אומרם בקול רם, יתפלל בנוסח של המניין, כדי שלא ליצור מחלוקת ושוני בין המתפללים.

דברים שבלב

סיפור הבריאה

"קראתי פרק שירה ארבעים יום ונושעתי". אני קורא את המודעה ומשפשף את העיניים. מראה לאחי הגדול את המודעה. "מה זה בכלל פרק שירה? ומה כל כך מיוחד בו?" שאלתי.

"בדיוק אתמול למדנו על זה בשיבה", אמר. "פרק שירה זה מדרש מופלא שמספר על עשרות יצורים שונים שמספרים תהילות ה'. השמים והארץ, השמש והירח, התרנגול והכלב, הלווייתן והפיל, כולם מתפללים לה!"

"מה זאת אומרת? צמח יכול להתפלל?" התפרצתי.

"אני אסביר", הוא עונה בנחת. "הפרק הראשון בפרקי השירה מתחיל כך:

'שמים אומרים: "השמים מספרים כבוד א-ל ומעשה ידיו מגיד הרקיע" (תהילים יט, ב). מסביר הרמב"ם ('מורה נבוכים' חלק ב פרק ב) שזה לא רק שאני מסתכל על השמים, ואני לומד מכך על כבוד ה' וגודל נפלאותיו; אלא שהשמים ממש מספרים. באמת! יש בהם כוח חיים! ועדיין לא מובן, איך השמים יכולים לספר?

כתב הצדיק הירושלמי ר' אריה לוי בזיכרונותיו: 'זכורני, שהייתי מתפלל תפילת מנחה עם רבנו הראי"ה קוק זצ"ל. לאחר התפילה יצא רבנו, כדרכו בקודש, לשוח בשדה, לצמצם מחשבותיו. ואני נלוויתי אליו. בדרך קטפתי איה עשב או פרח. הזדעזע רבנו, ואמר לי בנחת: "האמן תאמין לי שמימי נזהרתי לא לקטוף בלי תועלת עשב או פרח, שיכול לגדול או לצמוח, כי אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה האומר לו גדל! כל ציץ עשב אומר דבר, כל אבן לוחשת איה סוד. כל בריאה אומרת שירה".

"אני עדיין לא מבין. מה זה המזל הזה?" הקשיתי.

"חכה למחר. הכול יובן", חייך.

בכל דרכיך דעה; צריך לבקש את הקב"ה בתוך הדרכים שהוא מתנהג בהם. כשהוא עוסק בתפילה - אז יבקש את הקב"ה בהבנת ענייני תפילתו וכוונה רצויה באמונת הלב באותם העניינים של תפילתו

(הרב קוק)

קורבנות

פרשת העקידה

לכל עם יש כמה סיפורי עם מסורתיים שכולם מכירים ומספרים. האם כזה הוא גם סיפור פרשת העקידה? האם זהו רק סיפור מעניין על אב ובנו עם מוסר השכל חשוב? לא! ספר בראשית הוא ספר היסודות שעליהם בנויה אומתנו. אין בו סיפורים נחמדים וחכמים מההיסטוריה שלנו, אלא סיפורי יסוד שבהם אנו מגלים את המשמעות והתפקיד של העם שלנו. התכונות של אבותינו מושרשות בתוכנו גם אם איננו מודעים לכך, ועל פיהן אנו חיים! (כשם שתכונות הנפש והגוף של הילד נובעות מתכונות ההורים).

בעקידת יצחק אנו למדים על תכונת מסירות הנפש כלפי הציווי האלוהי שהייתה אצל אברהם ויצחק, והיא אחת מתכונות היסוד של עם ישראל!

הלכה

בני עדות שונות המתפללים יחד

כלל, בדברים שבקול רם הולכים אחר מנהג החזן, ובדברים שאומרים בשקט כל אחד מתפלל כמנהגו. ואין מדקדקים בזה, והרוצה להתפלל בנוסח החזן רשאי, שכן דעת חלק מהפוסקים. והרוצה לומר גם את החלקים הנאמרים בקול כנוסח עדתי - רשאי, ובתנאי שיאמרם בשקט, כדי שלא יפריע לציבור ולא יבליט את ההבדלים בינו לחזן. כאשר חזן ספרדי אומר בתחנון של שני וחמישי שלוש פעמים י"ג מידות רחמים, ראוי שגם האשכנזים יפסיקו ויצטרפו לענות אחריו י"ג מידות רחמים.

ובכל העניינים הללו, שבהם נשקלת טובת הקהילה וסידור התפילה מול שמירת הנוסחים, צריך רב המקום לפסוק.

דברים שבלב

הניצוץ

"זכור מה למדנו אתמול?" שאל אחי.
"כן, שאסור לקטוף פרחים שמורים..."

"אני רואה שלא ממש הבנת... אז אמשיך להסביר. לפני 5769 שנה זה קרה. הקב"ה ברא את העולם, את השמש והירח, את החי והצומח, את ה-כ-ל. ומאז - זהו? עזב ה' את הארץ? ממש לא. הוא ממשיך להחיות את הבריאה ולהעניק לה מטובו, להשפיע אור וטוב.

איך זה קורה? הרי אנו לא רואים זאת בעיניים שלנו! נכון, לכל בריאה בעולם יש קשר להקב"ה, יש בה איזה ניצוץ רוחני, חלק אלוהי, שדרכו היא מחוברת לה' ומקושרת אליו. דרך הניצוץ הזה ה' משפיע ברכה. בזכותו אותו יצור, צומח או חי יכול להמשיך להתקיים ולפרוח, להתפתח. הוא זה שמורה לו: גִּדֵּל!

אולם אותו חלק אלוהי אינו שייך כל כך לעולם הזה ומרגיש כאן די חנוק. הוא קשור לקב"ה, לנצח, למרחבים אינסופיים, והנה הורידו אותו לארץ, והוא כלוא בתוך כלנית או כלב... כולו קָמָה ושואף לחזור ולהתחבר שוב למקורו, לה'. כולו מלא תשוקה לכך. הוא מתפלל, שר ומשבח את ה' וכך נדבק בו.

זו הכוונה בביטוי 'השמים מספרים'. אותו כוח רוחני שבזכותו השמים קיימים, כולו מלא צימאון ונענועים למקום שממנו בא, כולו מלא תפילה ודבקות בה'!

הצימאון והתפילה של אותו חלק אלוהי לה' גורמים לכך שהם משפיעים על אותו יצור והוא מתמלא בברכה ובשמחה."

"אני מתחיל להבין קצת... אבל איפה האדם בכל הסיפור הזה?" שאלתי.
"שוב תצטרך לחכות למחר", ענה אחי.

עיקר התפילה לשבור גאוותו ולשוב אל ה'

(הגר"א)

ראשון
שני
שלישי
רביעי
חמישי
שישי
שבת

קורבנות

מסירותו של אברהם אבינו אינה מלאכותית. אין זה דומה כלל לעבודה זרה שנעשית בערפול חושים ובלא היגיון. כבר בעת הציווי: "את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק" אנו רואים שאברהם לא נדרש לוותר על האהבה לבנו יחידו. אדרבה, אברהם אבינו נדרש לחזק ולהעמיק את אהבתו לבנו, ולהעמידה במקום האמיתי. אברהם אבינו רוצה בן כדי לקיים את דבר ה' בעולם, ומתוך האהבה והקשר לה' נמשכת אהבתו הגדולה לבנו. על אף שזה קשה ומאתגר, מעשה העקידה הוא רצון ה', ורק כך יכול יצחק לממש את תפקידו ואת ייעודו בעולם. לכן אהבתו הגדולה של אברהם לבנו, דווקא היא שדוחפת אותו לעשות את דבר ה'. מסירות הנפש לה' אינה ויתור על החיים אלא תוצאה של הבנת ערכם האמיתי.

הלכה

עצה למניעת טעויות

הטעות השכיחה ביותר בתפילה, היא טעות בהזכרת גשמים ושאילתם. מי שהסתפק אם אמר כראוי - כל זמן שלא עברו שלושים יום מאז החלפת הנוסח, סביר להניח שטעה, ואם זו אחת מהטעויות שמחייבות חזרה, עליו לחזור ולהתפלל כראוי. כדי להינצל מהספק הזה, טוב שכל אדם ירגיל את עצמו לנוסח החדש ביום ההחלפה, ויחזור עליו תשעים פעם כדי שיהיה שגור על לשונו ולא יטעה. אם עשה כן ובתפילה התעורר אצלו ספק אם אמר כראוי, סביר להניח שהתפלל כראוי, ואינו צריך לחזור. הרוצה לנהוג כך, כשיגיע ליל שביעי בחשוון - למנהג הספרדים יאמר תשעים פעם: "רופא חולי עמו ישראל, ברך עלינו". ולמנהג האשכנזים יאמר: "ואת כל מיני תבואתה לטובה, ותן טל ומטר לברכה".

דברים שבלב

'ניצנים, שירו איתי'

"רעש, לחץ, עומס בלמודים. רוצה קצת לקחת אוויר, לנקות את הראש. בא לך לנסוע לגולן לשלושה ימים?" שאלת, ואני הסכמתי. "אנחנו עומדים ב'תצפית לשלום' שברמה, תצפית מדהימה. הכינרת במלוא זוהרה ויופייה, הקיבוצים והמושבים מסודרים בסדר מופתי. אורות טבריה מנצצים מרחוק, המטעים, הבגנות. אני נושם אוויר מלוא ריאותיי ועוצם עיניים. ופתאום אתה צועק... 'מה רבו מעשיך ה'!!!' זוכר?" אני מחייך מדושן עונג, "בטח..."

"מה הרגשת אז?"

"כשראיתי את כל היופי הזה, את ההרמוניה המופלאה, הרגשתי... הרגשתי... כאילו כל מה שאני רואה לגנד עיניי שר... מתנועע בקצב אחיד וקסום... חשתי שאני רוצה להיות חלק מזה, להיבלע בתוך היופי הנפלא הזה. רציתי להודות לה' על כך..."

"בדיוק!" צעק אחי. "קלעת לנקודה! בדיוק על זה דיברנו אתמול! כל הבריאה, בעלי החיים והצמחים, הכול הרמוני ונפלא, הכול מתפלל לה'! אותו ניצוץ אלוקי שמתגלה דרך העולם שלפניי - שר! לא רק עולם החי, אלא אפילו הדומם!"

ר' יחזקאל סרנה, ראש ישיבת חברון, כתב: 'גם הדומם, הוא דומם רק לאילמים, אבל מדבר הוא למדברים, למי שזוכה ומקשיב לסוד שהבריאה כולה לוחשת לו'. ביום יום קשה לך להיפגש עם זה. אתה נמצא בד' אמות שלך, בערים גדולות וצפופות. אבל כאשר אתה יוצא החוצה, נפגש עם הטבע, חווה את היופי הנפלא הזה - אתה מבין שכל הבריאה שרה לה'. זה מתגלה בכך שהכול חי ופורח, מלא שמחה וחיים. אתה רוצה להיות חלק מזה. גם אתה רוצה לשיר את שירת נשמתך!"

"רגע, רגע, שוב לא הבנתי. איזו שירה של הנשמה?"

"אתה זוכר למה אתה צריך לחכות..."

כי התפילה שמתפלל האדם אל ה' יתברך מורה שהאדם נתלה בו יתברך וצריך אליו ואין לו קיום זולתו, וכאשר האדם נתלה בו יתברך כאילו הוא נקרב אליו שכל אשר הוא נתלה באחד הוא נקרב ונמסר אליו (מהר"ל)

קורבנות

יצחק אבינו לא היה תינוק שאינו מבין מה עושים איתו. הוא היה בן 37 (!). כלומר, גם יצחק אבינו היה שותף בניסיון האדיר הזה, ועזר לאביו לקיימו בלב שלם ובנפש חפצה. יחד עברו אברהם ויצחק את האתגר הזה, והטביעו בנו לדורות את התכונה החשובה, לצקת לכל דבר בחיים את ערכו האמיתי והנכון. כשאנו ניגשים להתפלל, להתרומם ולרומם את המציאות שבה אנו חיים, זכירת זכות אבות זו איננה רק זכירה סתם, אלא גם הפנמה של תפקידנו בעולם בתפילתנו, בלימודנו ובכל חיינו. החיים שלנו אינם חיים סתמיים בלי תוכן ומשמעות, אלא הם כמו אהבתם האדירה של אברהם ויצחק, אהבה מלאה ערך, מלאה משמעות - אהבה אמיתית.

הלכה

מתחילים לשאול גשמים בברכת השנים

טעה ולא ביקש גשמים בברכת השנים מי שטעה ולא ביקש על הגשמים בחורף - אם עדיין לא הגיע לברכת 'שומע תפילה', ימשיך בתפילתו וכשיגיע לברכת 'שומע תפילה', שבה מותר לבקש כל בקשה, יבקש על הגשמים, ובכך יתקן את טעותו. אם כבר עבר את ברכת 'שומע תפילה', הפסיד את המקום שבו יכול היה לתקן את עצמו, והפסיד גם את כל הברכות שאמר אחר ברכת השנים. עליו לחזור לברכת השנים ולאומרה כהלכה, וממנה ימשיך להתפלל בסדר. אם כבר סיים את תפילתו והתכוון לפסוע לאחריו, כיוון שלא ביקש גשם - תפילתו חסרה, ועליו לחזור ולהתפלל כראוי.

דברים שבלב

מי אני?

"הידיים שלי, הרגליים שלי, האוזניים שלי. של מי הן? שלי. מי זה ה'אני' הזה?" שאל אחי ומיד ענה: "יש משהו שמניע את כל כוחות החיים שלי, שדוחף אותי לפעול, לעשות, לחיות וליהנות. כוח שבלעדיי אני מוטל כגוף חסר חיים, חסר כוחות. זו הנשמה. מה היא נשמה? קצת קשה להגדיר דבר מופשט כל כך, אבל חכמי הפנימיות עזרו לנו והגדירו: 'חלק אלוה ממעל'. אני מתחיל להבין שיש בי משהו אלוהי, משהו נצחי, משהו מהקב"ה. קצת מפחיד לחשוב על זה אבל יש בי 'קצת אלוהים'. בזכותו אני חושב, מרגיש, אוהב וחווה. השאיפות, החלומות, התביעה המוסרית, חוש הצדק שבי - הכול נובע מצד העליון והמרום שמחיה אותי. מהנשמה. הנשמה האלוהית הזאת ניתנה בגוף חומרי וגס. לו יש שאיפות ומטרות די שונות משל הנשמה. תן לו רק לישון ולאכול והוא מסודר. 'משל לכפרי שנשא בת מלך. אפילו ייתן לה כל מעדני עולם - לא יספיקו לה - למה? שהיא בת מלכים' (ויקרא רבה פרשה ד). לנשמה צר ומלחיץ, מחניק ומרגיז בתוך הגוף. היא לא תמיד באה לידי מימוש. כל המעשים האנושיים לא מספקים את יכולתיה ושאיפותיה. הכול קטן ומצומצם כל כך בעיניה. היא משתוקקת לאביה, צמאה למקורה. היא תמיד מתפללת כדי לחזור ולהידבק שוב במקור הנפלא והאינסופי שממנו הגיעה. הנשמה תמיד מתפללת".

זכני לסדר תפילתי לפניך בלשון רחמים ותחנונים, בלשון צחה וזכה, בלשון שמלאכי השרת משתמשים בה, בלשון שאוכל לעורר רחמים האמתיים עליי בשלמות לשון הקודש

(ר' נתן מברסלב)

קורבנות

"לעולם יהא אדם"

כאן מגיע החלק של הדרכת החיים הראויה לאדם כשהוא פותח את יומו. הדרכה זו אומרת שראשית כל חייב האדם להתמלא בענווה. עליו להבין שזכותו להתחיל את היום ולעמוד ולהתפלל לפני ה' איננה נובעת מכוחו בלבד, "מה אנו, מה חיינו, מה חסדנו, מה צדקותינו...", אלא מכוח היותו חלק מעם ישראל, בניו של אברהם אבינו. אבל אנחנו עמך בני בריתך, בני אברהם אוהבך... לפיכך אנחנו חייבים להודות לך...". הדרכה זו ממלאת את האדם בכוחות נפש כבירים, ונותנת עוז ועצמה מיוחדת ליום מלא אתגרים. בתפילה זו משובצת גם תפילה 'שמע ישראל' ובסופה ברכה לה', שמקדש את שמו דווקא דרך הרבים, ואנו זכינו להיות חלק מהם.

הלכה

עד מתי זמן של ברכות השחר

מי ששכח לברך ברכות השחר לפני התפילה - יכול לברך אחר התפילה. אולם לא יברך לאחר התפילה את ברכת 'על נטילת ידיים', מפני שהיא נתקנה כהכנה לתפילה; וכן לא יברך ברכות התורה, שכבר יצא בברכת 'אהבת עולם'; וכן לא יברך 'אלוהי נשמה', מפני שיש אומרים שכבר יצא ידי ברכת 'אלוהי נשמה' בברכת 'מחיה המתים' שבתפילת עמידה. לכן מי שנאלץ לדלג על ברכות השחר כדי להספיק להתפלל במניין, לכל הפחות יברך לפני התפילה 'על נטילת ידיים', 'אלוהי נשמה' וברכות התורה, שאותן לא יוכל להשלים מאוחר יותר.

דברים שבלב

להשתגע

"בן המלך השתגע" זעקו כותרות העיתונים. המשיך אחי ואני מרותק. "בן המלך האהוב, פאר המשפחה, בן יחיד לאביו, 'איבד את הצפון'. יום אחד, בלי כל התראה מוקדמת, זרק את בגדיו, קפץ מתחת לשולחן המלך, התחיל לקרקר כמו תרנגול והתעקש לאכול רק זרעונים. המלך היה אובד עצות. את כל אונו והונו השקיע בבנו יחידו זה. הוא קעתיז לרשת את הממלכה. מה עושים? רופאים, פסיכולוגים, אנשי חינוך ויועצים - כולם ניסו להוציא את הבן המזור ממצבו, אך הבן בשלו. הממלכה הייתה כמרוקחה. המלך פרסם כרוז בכל רחבי ממלכתו: "מי שיצליח להפוך את בני מתרנגול לאדם - אתן לו מליון דולר!" מי לא הגיע לממלכה לנסות את מזלו? שולפי שפנים, מוכרים בשוק וגם סתם תימהוניים. אבל אף אחד לא הצליח לרפא את בן המלך. המלך היה מיאוש. ואז, כמו בכל האגדות, הופיע החכם היהודי. הוא ניגש למלך ואמר: "אני ארפא את הבן שלך!". "טוב, נו, עוד אחד, מה יש לי להפסיד?", אמר המלך. ולפתע הוא ראה מחזה מדהים, ולא האמין למראה עיניו: החכם היהודי זרק את בגדיו, קפץ מתחת לשולחן והתחיל לקפץ ולקרקר כמו תרנגול. המלך כמעט התעלף. "החסר משוגעים אנוכי?" זעם. אולם החכם סימן לו שהכול בשליטה, והוא קצת נרגע. חלפו ימים. החכם ובן המלך התיידדו, אכלו ביחד מאותה הצלחת, שיחקו, התחרו בקרבות תרנגולים ועוד משחקים מזווים שעלו להם בראש. יום אחד סימן החכם למלך שיזרוק לו סכין ומזלג. המלך עשה כדבריו. התחיל החכם לאכול זרעונים עם סכין ומזלג. שאלו בן המלך, "איך אתה אוכל בסכין ומזלג, והרי אתה תרנגולי?". ענה לו החכם: "אתה חושב שתרגולים לא אוכלים בסכין ומזלג - הם דווקא כן אוכלים!". "אך כן, גם אני רוצה!" אמר. זרקו סכין ומזלג גם לבן המלך והתחיל גם הוא לאכול בהם. כעבור זמן זרקו לחכם בגדים והתלבש. בן המלך השתכנע שגם תרנגולים לובשים בגדים וגם הוא התלבש. וכך המשיך העניין, בן המלך התחיל לאכול אוכל של בני אדם ולדבר בשפתם עד שחזר להתנהג שוב כבן מלך.

אין התפילה באה כתיקונה כי אם מתוך המחשבה שבאמת הנשמה היא תמיד מתפללת, היא עפה ומתרפקת על דודה בלא שום הפסק כלל, אלא שבשעת התפילה המעשית מתגלה בפועל התפילה הנשמית

התדירות (הרב קוק)

קורבנות

והנה מגיעה אמירת הקרבנות. שני טעמים מרכזיים לאמירתם מובאים בדברי פוסקי ההלכה:

א. אמירת הקרבנות היא תחילת להקרבת הקרבנות שהייתה במקדש - "ונשלמה פרים שפתינו" (השע יד, ג), ועל כן מוסיפים "יהי רצון שתאה חשובה... כאלו הקרבתי...".

יותר מכך, אפילו התפילה עצמה נתקנה במקום עבודת הקרבנות (ברכות כו), ועל כן ראוי שנתחיל אותה באמירת פסוקי הקרבנות, כדי שצייץ ונזכור מהו המקור לאמירת התפילה.

ב. טעם נוסף שמוזכר בדברי הראשונים (תוס' קידושין ל) הוא שיש צורך ללמוד תורה בכל יום על כל חלקיה - מקרא, משנה, תלמוד, ולכן אנו מזכירים באמירת הקרבנות פסוקים, משניות וקטעי תלמוד ('אביי הוה מסדר...').

הלכה

עד מתי אפשר לברך ברכות השחר

כיוון שיש משווים את זמן ברכות השחר לזמן תפילה, לכתחילה ישתדל לברך עד סוף ארבע שעות זמניות של היום, ובדיעבד עד חצות היום. אבל אם לא הספיק לאומרו עד חצות היום - בדיעבד יכול לאומרו כל היום, מפני שדעת רוב הפוסקים שזמן אינו כזמן תפילת שחרית, שהרי הן ברכות הודאה על הדברים הטובים שהאדם נהנה מהם במשך כל היום כולו.

דברים שבל

אל עצמי

"כל הממלכה עצרה את נשימתה. הוועדה המלכותית הגיעה למסקנה. זה חודשיים שכולם עסקו בשאלה: האם החכם היהודי הצליח באמת לרפא את בן המלך? הוא טוען שהצליח, ותובע את הפרס המובטח. מנגד, המלך טוען שבנו עדיין חושב בעומק דעתו שהוא תרנגול, על אף שמתנהג וחושב כמו בן מלך."

"וואי, זו באמת שאלה קשה..." אמרתי. "אז מה הייתה המסקנה?" "זהו אחד מסיפוריו הנפלאים של רבי נחמן מברסלב", אמר אחי, "ובסופו הוא מספר שמסקנת הוועדה הייתה שבן המלך אכן התרפא". לא יכולתי לשתוק. "אבל עדיין הוא חושב שהוא תרנגול!!" מחיתי. "זה לא מדויק. הטבע של האדם שונה משל התרנגול. אדם מרגיש, חולם, חושב ואוהב. תרנגולים - לא.

אדם לא יכול למחוק את מהותו או לשנות אותה, הוא יכול רק לטשטש אותה.

אם תבחר לזחול כמו נחש במקום ללכת זקוף על שתי רגליים, מהר מאוד תגלה שזה ממש לא כיף. המרפקים שלך ישתפשו כהונו, יבלות ושיריטות ימלאו את גופך. אתה לא בנוי לזה. גם אם בהתחלה תהנה מאוד מהיכיוך עם האדמה ומהגדגוג שלה, הגוף שלך יזעק ויאמר 'זה לא אתה!!'

טבע האדם אינו לקפץ מתחת לשולחן ולקרקר. מה שעשה החכם היה להוביל את בן המלך במסע אל עצמו. הוא הזכיר לו לאט לאט לאן הוא שייך. בהתחלה בן המלך היה שקוע בזמיונו שהוא תרנגול - אז החכם השתמש בכך כדי להוציאו מההתנהגות שכל כך לא התאימה לו.

הוא לימד אותו לחשוב, להרגיש, לשאוף, לאהוב. בתהליך לא מודע חזר בן המלך להיות שוב בן המלך, ולא תרנגול שמתנהג כמו בן המלך."

התפילה היא לנו ולעולם כולו הכרח גמור
וגם התענוג היותר כשר שבתענוגים

(הרב קוק)

ראשון
שני
שלישי
רביעי
חמישי
שישי
שבת

קורבנות

בתוך פרשת הקרבנות נזכרים 'אנא בכוח' ופרשת הקטורת - למה הם חשובים כל כך?

מובא בספר 'דרך ה' לרמח"ל בשם ר' שמעון בר יוחאי על מעלת הקטורת: 'אילו היו יודעים בני"א [בני אדם] כמה חשובה מעלת הקטורת לפני הקב"ה היו נוטלים כל מילה ומילה ממנה ועושים אותה כעטרה על ראשם וככתר זהב. ומי שזוכה לכוון בה בכל יום יש לו חלק בעולם הזה ובעולם הבא, והוא מציל את עצמו ואת העולם ממיתה ומכל מיני דינים קשים".

ובאשר ל'אנא בכח' - תפילה זו מיוחדת לרבי נחוניא בן הקנה, ולפי הספרים הקדושים רמזו בה תיקון כל העולמות. על כן צירפה מחברי התפילה לקרבנות שגם הם עמוד שעליו עומד העולם.

הלכה

ברכות התורה

לפני לימוד של כל חלק מחלקי התורה צריך לברך. כלומר, אדם שמתכוון ללימוד ביום מסוים מדרש בלבד או הלכה בלבד, גם הוא צריך לברך בתחילת היום את ברכות התורה. והטעם לכך, שכל התורה כולה, בין תורה שכתב ובין תורה שבעל פה, בין החלקים ההלכתיים ובין החלקים המחשבתיים, כולם נאמרו למשה מסיני, ועל כולם צריך לברך "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו".

נחלקו הפוסקים אם צריך לברך לפני הרהור בדברי תורה. כדי לצאת מהספק, הקם משנתו ורוצה להרהר בדברי תורה, יברך תחילה ברכות התורה ויאמר בפיו כמה פסוקים. אבל מי שהתעורר באמצע הלילה משנתו ומתכוון להמשיך לישון, ורוצה להרהר בדברי תורה עד שיירדם, אינו צריך לברך לפני כן ברכות התורה.

דברים שבלב

קול קורא מבפנים

"בן המלך הוא אתה!" הרים אחי את קולו והביט לתוך עיני. "אותה הנשמה הטהורה, 'חלק אלוה ממעל' שבו, היא 'בן המלך'. העולם הזה בלבד אותך לגמרי. נדמה לך שאתה תרגול. אתה מתנהג כמו תרגול. חושב על עצמך, על ההנאות שלך, שיהיה לך טוב ונעים, נגרר אחרי תאוות, אחרי רצונות קטנים.

הצד הטבעי שלך נשחק, נשכח. קול הנשמה, שתמיד מתפללת, נבלע בשאון החיים. זכור מאין באת! התחבר לנשמה. קיה עצמך.

השתלב בהרמוניית הבריאה שכולה צמאה וכוספת לה, כולה מתפללת. הסר את התלבושת החיצונית שזרה ל'אני' האמיתי שלך, את מעטה ה'תרגוליות' שלך, ואז תרגיש עד כמה התפילה טבעית לך. זה קצת קשה לפעמים, אבל אם תקשיב היטב היטב, תשמע את הקול הפנימי שלך. תשמע את הנשמה, שמתפללת לה. הצטרף אליה! שיר!

זה המיוחד והמופלא בפרק שירה. כשאדם אומר את פרק השירה, כשאדם מתפלל, הוא מתייחד עם נשמתו המתפללת. הוא הופך להיות מנצח אדיר על תזמורת הבריאה, שעונה לו בקול שני.

התנקה! תחוה תפילה אמיתית. תרגיש עד כמה התפילה טבעית לך. פשוט אתה."

הפזמון כאינו:

א הדיאא כולא אמאאלא אה. הלאק האלווי סזא יצור שואל אהידבק דה. הוהאקקאקא
האקא היא הדיאא. גמ די יס אלק הדיאא אהידבק דה - הדיאא. היא הדיאאקקא
אמאאלא אה. דיאאקא שוי אני זאמא אמאאלא אהידבק דה. אהידבק.

ראשון
שני
שלישי
רביעי
חמישי
שישי
שבת

2:40 בלילה. הכוכבים נראים רחוקים מתמיד. "איפה הנ"צ?" מלמלתי לעצמי. הכוכבים המשיכו להתרחק והתחילו לצחוק עליי.

המשימה נראתה פשוטה. חוץ מהניווט היה צריך לנצח בקליעה ("קטן עלינו"), לעשות תרגיל טוב ("נעשה אותו מצוין"), לעשות מאמץ גדול בריצה, והבוחן בכיס שלנו. "המפקד, אתה תעשה את הניווט, אנחנו את השאר, ותראה איך ניקח את התחרות." ניווט קטן. זה הסיפור? באמצע הלילה, באמצע הנגב, הסיפור הזה הוא לא מה שתרצה לספר לילדים שלך.

ההתחלה הייתה בסדר. אבל כניסה בוואדי הלא נכון הוליכה אותי אל הלא נודע. אחרי שעה של התברברות, אני קולט שלא רק שאני לא יודע איפה אני, גם החיילים יודעים את זה, ובגדול. יצאנו חבורת לוחמים, עכשיו זה נראה, אולי, כמו טיול שנתי של כיתה ד'. פערים נפתחים, אנשים נגררים ופה ושם נשמעים דיבורים. הבנתי אותם. במקום ניווט פשוט, אני מתזז אותם בעליות וברידות. והוא אפילו לא יודע לאן... עוד שעה עוברת, ואני מבין שאם אני רוצה להספיק את שאר הבוחן, אני צריך לחזור. אחורה פנה, קדימה צעד.

"לאן זה, המפקד?"

"לבסיס."

איש לא הוציא מילה, חוץ מאדאמו שמלמל מאחור משהו באמהרית.

מגיעים לבסיס. "אוקי, שבו קצת. תנוחו. עוד כ-20 דקות מתחילה הריצה שלנו. תאזרו כוחות." החיילים נכנסים בדממה לאוהל שלהם, ואני לשלי. אני צונח על המיטה כמו בול עץ עם האפוד והנשק עלי. נכשלתי. נכשלתי. מה כבר רצו ממני, ניווט קטן? נזכרתי בניווטים בקורס. הכול בציון 100, ועכשיו... הרגשתי שמאה טון רובצים עלי, ואין שום כוח שבעולם שיוציא אותי מהאוהל. תחושת הכישלון מלאה אותי. למה להתאמץ עוד? ואני יודע. יש חיילים שמחכים לי בחוץ. והם לא פחות עייפים, ובוודאי יותר מאוכזבים.

"אנא, ה', תן לי כוח!"

תפלה קצרה, הארוכה ביותר שהצלחתי להוציא, עם כוונה שהרבה זמן לא הרגשתי. משהו בבחינת "אל-נא-רפא-נא-לה". בכוח שלא שלי קמתי מן המיטה ויצאתי מהאוהל. החיילים כבר המתינו. פנים בקרקע.

"חברה", אני יודע איך אתם מרגישים. וגם אני מרגיש ככה. אני גם יודע שאנחנו לא הכי חזקים פה. אבל תאמינו, גם אני מאמין - ונצליח". קמנו והלכנו למסלול. הריצה החלה. האפוד משפשף והאלונקה כמעט מפילה אותך. אין כוח. אין כוח. "קדימה, להמשיך!" הריצה ממשיכה ומגיעה אל קצה. בסופו של יום היינו במקום השני בריצה, ובמקום השלישי הכללי, אורי ניגש אלי.

"המפקד, תדע לך שבכלל לא רצינו לרוץ, אבל כשישבנו באוהל החלטנו, בשביל המפקד ניתן את הנשמה".

לפעמים צריך לחכות שבוע עד שהצרה עוברת. לפעמים יותר. ולפעמים נראה שהתפילה עצמה היא הפתרון.

כעני העומד בפתח

נוסח קצול בגפילה

אוחילה לאל

| מחבר לא ידוע

אוחילה לאל אַחֲלֵה פָּנָיו

אַשְׁאֲלֶה מִמֶּנּוּ מַעֲנֶה לָשׁוֹן

אֲשֶׁר בִּקְהֵל עִם אֲשִׁיר עֲזָו

אַבְיָעָה רְנָנוֹת בְּעַד מַפְעָלָיו

לְאֲדָם מַעֲרָכִי לֵב וְיָמָה מַעֲנֶה לָשׁוֹן

ה' שִׁפְתֵי תַפְתָּח וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ

יְהִי לְרָצוֹן אֲמָרִי פִי וְהִגִּיזֵן לְבִי

לְפָנֶיךָ ה' צוּרִי וְגֹאֲלִי

פסוקי דזמרה

לפני שנגנו לבאר את עניינם של פסוקי הזמירות הללו ולדון בחשיבותם, נסביר קודם את המבנה שלהם.

ישנם שני נוסחים עיקריים: מנהג עדות המזרח והאשכנזים המתפללים בנוסח 'ספרד' הוא לומר את פרק 'הודו' לפני 'ברוך שאמר' על פי המובא בשם האר"י כי שלושת החלקים המרכיבים את 'הודו' קרובים במשמעותם לפסוקי הקרבנות. פרק 'הודו' עצמו הוא ליקוט של פסוקים משלושה מקומות שונים בתנ"ך, אשר נכתבו בהקשרים של בניין בית המקדש והעלאת ארון ברית ה' לירושלים. לכן הם מעין 'סיום' לפסוקי הקרבנות.

המנהג השני הוא מנהג האשכנזים המתפללים בנוסח 'אשכנז'. בנוסח זה פותחים דווקא ב'זמור שיר' ורק אחרי 'ברוך שאמר' אומרים את פסוקי 'הודו', וכך נאמר פרק 'הודו' בסמוך לפסוקי דזמרה. זאת מפני שפרק זה מתאים למדרגתם המעולה של פסוקי דזמרה ולשירות והתשבות שנאמרות בהם, כפי שנראה בימים הקרובים.

הלכה

ברכות התורה - ב'

השומעים מוזיקה חסידיית כשמתעוררים בבוקר או באמצע הלילה, כיוון שאין כוונתם ללמוד - אינם צריכים לברך את ברכות התורה.

אפשר לומר את ברכות התורה וברכות השחר בעמידה, בישיבה, בשכיבה ובהליכה. ויש מדקדקים לומר אותן בעמידה או בהליכה ולא בישיבה או בשכיבה.

מברכים את ברכות התורה בבוקר, סמוך לברכות השחר, והברכות מועילות לכל לימוד שילמד במשך אותו היום. ואף על פי שהולך לאחר הברכות לאכול ולעבוד, מכל מקום כשיחזור ללימוד אינו צריך לשוב ולברך.

דברים שבל

אל תתבלבל

כיון שגילו ישראל בימי נבוכדנצר הרשע, נתערבו בפרס ויון ושאר האומות, ונולדו להם בניי בארצות הגוים, ואותן הבניי נתבלבלו שפתם, והיתה שפת כל אחד ואחד מעורבת מלשונות הרבה, וכיון שהיה מדבר אינו יכול לדבר כל צורכו בלשון אחת אלא בשיבוש שנאמר 'ובניהם חצי מדבר אשדודית וגו' ואינם מכירים לדבר יהודית וכלשון עם ועם'. ומפני זה כשהיה אחד מהם מתפלל - תקצר לשונו לשאול חפציו או להגיד שבת הקדוש ברוך הוא בלשון הקודש עד שיערבו עמה לשונות אחרות. וכיון שראה עזרא ובית דין כך עמדו ותקנו להם שמה עשרה ברכות על הסדר, שלש ראשונות שבה לה' ושלוש אחרונות הודיה, ואמצעיות יש בהן שאלת כל הדברים שהן כמו אבות לכל חפצי איש ואיש ולצרכי הציבור כולו, כדי שיהיו ערוכות בפי הכל וילמדו אותן ותהיה תפלת אלו העלנים תפלה שלימה כתפלת בעלי הלשון הצחה, ומפני ענין זה תקנו כל הברכות והתפלות מסודרות בפי כל ישראל כדי שיהא ענין כל ברכה ערוך בפי העלם. (רמב"ם, 'הלכות תפילה ונשיאת כפים', פרק א הלכה ד)

עד חורבן בית ראשון לא היה נוסח קבוע לתפילה. כל אחד התפלל במילותיו ובנוסח משל עצמו. אם כך, למה ראו צורך לשנות ולתקן נוסח קבוע? הרמב"ם מסביר שמאחר שגילו ישראל נתבלבלו הלשונות. אדם שהיה מתפלל היה מעררב בעברית ושפה זרה. לכן תיקנו נוסח קבוע אחיד לכולם בעברית. ועדיין מנקרת השאלה: הרי משנה מפורשת היא שמתפלל אדם בכל לשון ובכל שפה. דובר אנגלית יכול להתפלל באנגלית וכו'. לאור זה, אם התחלפה לשונם של גולי בבל - שיתפללו בשפה שבה הם מדברים עכשיו, למה צריך לקבוע נוסח קבוע בעברית לכולם?

נלו ישראל, חרב בית המקדש, עם ישראל התפזר לקצוות תבל, הדבר המאחד - המקשר איננו. השאיפות הלאומיות, החזון, העתיד, הכול מסתתר, נעלם בתוך החושך הגדול.

צריך להסתדר איכשהו בלי המקדש. עם ישראל מתחיל להתרנל למציאות החדשה, להיבלע בין האומות, להכיר את שפתם, את תרבותם. הזהות שלי כעם - כמישהו בעל זהות עצמית - הולכת ונשכחת. הקשר הולך ומתורפף.

לאט לאט אני שוכח מאין באתי ולאן אני הולך ולפני מי אני עתיד ליתן דין וחשבון. שוכח את אלוהי.

מתרנל לחיים בלא מקדש, בלא נוכחות אלוהית, מתרחק מאלוהים. אני מאבד את היכולת לעמוד לפני ה', את הזכות להתפלל.

ראו כך עזרא הסופר ובית דין, ותקנו תפילה בעברית, שפת האומה. תפילה ברורה, מוגדרת, שווה לכל נפש, עם חזון, תקווה ומעוף, שלא תשכח מי אתה, למה אתה שייך. ממילא, הקשר שלך לאומה ילך ויגבר, ילך ויתעצם. הקשר לקב"ה לא יתרופף, ותזכה לעמוד לפניו ולהתפלל.

מי אמר שעליך להתפלל בלב שלם?

שמה עליך להתפלל בלב שבור

(ר' אורי מסטרליסק)

פסוקי דזמרה

שתי ברכות אוגדות את פסוקי דזמרה: 'ברוך שאמר' בתחילה, ו'שתבח' בסוף. מהו הקשר בין שתי הברכות?

בסוף ברכת 'שתבח' אנו מוצאים ביטוי מעניין שמבטא אולי יותר מכל את העניין העצום של פסוקי הזמירות - "הבוחר בשירי זמרה". משמעות פסוק זה היא שמכל עבודת בית המקדש החלק האהוב והנבחר על הקב"ה הוא דווקא שירי הזמרה ששרו הלויים בבית המקדש, שאותם חיבר דוד המלך ע"ה. גם את ברכת 'ברוך שאמר' אנו פותחים במילים "ובשירי דוד עבדך נהללך בשבחות ובזמירות..."

לפיכך יש חוב הלכתי לעמוד בעת 'ברוך שאמר', כשם שעומדים לפני מלך, מפני כבודו של דוד המלך. אף בהמשך נעמוד שוב לכבודו, בפסוקי 'ויברך דוד'.

הלכה

זמני הבוקר

הזמן הראשון ביום שיש לו חשיבות הלכתית הוא 'עמוד-השחר', ובמילים אחרות 'עלות-השחר'. בשעת הדחק אפשר לקרוא קריאת שמע ולהתפלל מ'עמוד-השחר', אבל במצב רגיל - אסור. נחלקו האחרונים מהו בדיוק 'עמוד-השחר': האור הקלוש הראשון שבמזרח, או השלב שמיני מעט אחר כך, כשהאור הקלוש מתפשט מעט על פני המזרח.

אחרי 'עמוד-השחר' מגיע זמן 'משיכיר', שבו כבר התפשט מעט אור על הארץ, עד שיכול אדם להכיר את חברו שאינו רגיל לפוגשו ממרחק של ארבע אמות. באותו זמן אפשר גם להבחין בין תכלת ללבן. מאותה שעה לדעת רוב הפוסקים כבר אפשר לקרוא לכתחילה את קריאת שמע, אבל עדיין לא הגיע זמן התפילה לכתחילה.

דברים שלב

להתרומם

"אולפני הטלוויזיה הישראלית. אני יושב עם אבי רט ומחכים לצילומים. באותם הימים העברתי תוכנית שבועית כל יום שישי על פרשת השבוע. הצילומים התעכבו. נכנסתי עם אבי לחדר צדדי, ולמדנו בינתיים את פרשת אותו שבוע, 'ויגש', על יוסף ואחיו. פתאום נפתחה הדלת בסערה ונעיתנואית פרצה פנימה. בידה אוסף דפים. 'במה אתם עוסקים?', שאלה-נערה בנו, 'יש לי ביד את הידיעות הכי חמות מהשטח!'"

פניתי אליה ואמרתי: 'מה שאנו לומדים נכתב לפני אלפי שנים. כל שנה אנו חוזרים ולומדים זאת. זה אף-פעם לא משעמם, כל שנה מגלים עומק חדש, זווית שונה שלא הכרנו, מעיין שאינו פוסק. תמיד רלוונטי, תמיד מחייה ומלמד. החדשות הטרויות שיש לך ביד? היום זה מרגש ומסעיר, מחר יעטפו עם זה דגים..."

(הרב מרדכי אלון)

כמו בלימוד תורה כך בתפילה.

יש בתפילה משהו מדהים. מהילד קטן או האדם הפשוט, ועד לגדולי הדור, חסידים ואנשי מעשה, כולם מתפללים מאותו סידור, באותו נוסח, וכל אחד מוצא את עצמו בתפילה. חשבת על זה?

בנוסח התפילה שוקעו מיסודות האמונה ועד להבחנות דקות מן הדקות בעבודת ה'. בתפילה יש עומק אינסופי.

בכל מדרגה שבה נמצא האדם יכול הוא להיפגש עם עצמו ולבטא את נפשו - דרך התפילה.

במידה ויתרומם למדרגה הבאה - ייגלו וייחשפו לפניו משמעויות חדשות בתפילה שלא הכיר עד כה. כעת - קולעות הן ממש לשאיפותיו ולבקשותיו הנוכחיות. אינה דומה תפילת האתמול לזו של המחר. הכול תלוי בך, בהתקדמות הרוחנית שלך.

נוסח התפילה אחד הוא,

אין מה שניתן לדלות ממנו הוא כמים עמוקים, מפכים, מרעננים ואינסופיים.

הלא אם משוחח אדם רגיל עם אדם נכבד וגדול, גם אם אין לו תועלת בשיחתו וגם אם אין תוכן השיחה מעניין כלל, אף על פי כן הלא עצם השיחה עמו מרחיב לב ומעדן בשר נפש ורוח ואין לא נרחיב נפשותינו בשיחתנו לפני ה' (הרב חרל"פ)

(הרב חרל"פ)

פסוקי דזמרה

תפקידן של הזמירות הוא להרגיל אותנו להסתכל על העולם כולו בעין טובה. הזמירות מלאות בדברי שבח לריבונו של עולם על הבריאה הנפלאה שברא, "ההרים וכל גבעות, עץ פרי וכל ארזים... בחורים וגם בתולות, זקנים עם נערים". כ-ו-ל-ם מהללים את הקב"ה על כל הבריאה שברא.

ככל שאנו מתרכזים ומתעמקים בכונת פסוקי הזמירות אנו הופכים לתלמידיו של אברהם אבינו שרואים בעין טובה את המציאות, ולכן אוהבים ללמד זכות על הבריות ולא להרשיען. מתוך הזמירות מתרומם האדם ויודע להודות לקב"ה על הכול, ולכן אנו אף פותחים את פסוקי הזמירות בהודאה לקב"ה על בריאת העולם - "ברוך שאמר והיה העולם".

הלכה

זמני הבוקר - ב'

'הנץ החמה' הוא זמן זריחת השמש, כלומר שעת ראיית החלק הראשון של החמה היא שעת 'הנץ-החמה'. אז מתחיל זמן תפילה לכתחילה. הקורא קריאת שמע לפני הנץ ומתפלל מיד עם 'הנץ-החמה', הרי זה מתפלל תפילת ותיקין ששיבחוה חכמים.

כל המצוות שזמן ביום, כדוגמת ברית מילה, זמן מתחיל ב'הנץ-החמה', מפני שזמן היום מוגדר על פי השמש. אולם בדיעבד אם נעשו משעלה 'עמוד-השחר' - יצאו בהן ידי חובה, כי מבחינה מסוימת כבר מתחיל האור מתחיל היום.

לדעת רבים משך הזמן שבין 'עמוד-השחר' ל'הנץ-החמה' בארץ ישראל הוא כשיעור מהלך ארבעה מיל, שהוא כ-72 דקות. הכוונה היא שבימי ניסן ותשרי חולפות 72 דקות משעה שאיר המזרח עד שהחמה זורחת.

דברים שבלב

ממעמקים

יום שישי. לאחר יממה טעונה חוזרים מותשים מההללויות. שמות הקדושים נטמנו איש איש במקום מנוחתו הוא. ההתלבטות מכרסמת; לנסוע הביתה לחיק המשפחה החם והעוטף או להישאר שבת בישיבה? ההחלטה נפלה - אני נשאר בישיבה.

תפילת ליל שבת. את השיר 'זכנו לקבל שבתות' שבין קבלת שבת ל'ברכו' של ערבית מחליף השיר 'י-ה אכסוף'. תושבי השכונה מגיעים בהמוניהם לחזק ולחבק.

סעודת ליל שבת. רבני הישיבה אוכלים עם הבחורים. אין כוח לשיר. אווירת נכאים באוויר. אתה עייף פיזית, לאחר יממה ארוכה בלא שינה, מותש נפשית וסחוט רגשית.

הרב מגנס פונה אלינו: "מתי אתם רוצים שנדבר, הערב או מחר?" "הרב, אנחנו די מותשים. כולם רוצים ללכת לישון."

"טוב, אז נשוח מחר."

הסעודה נגמרת. ברכת המזון. מתחילה שירת 'י-ה אכסוף' של ר' אהרן מקארלין, כמנהג הישיבה בתום סעודת הערב. הניגון עולה בקושי רב על שפתותינו. מגיעים למילים "ויהיו רחמין מתגוללים על עם קודשך". "ויהיו רחמין מתגוללים על עם קודשך". והמילים עולות ופורצות מאליהן. חוזרים שוב ושוב. הנפש מתחברת. מתרפקת. והניגון עולה ומשתלהב. נוגע וכואב. ועוד פעם, וביתר עוצמה.

אברהם, שניצל בנס אחר שהמחבל ירה עליו, מוריד את ראשו ומתייפח. הלל, שרק נגע לפני כן היה בספריה ויצא חצי דקה לפני שהמרצח נכנס, מתנועע בדבקות ופניו אדומות.

המילים מקבלות משמעות חדשה. כל אות מעוצבת מחדש. השיר נגמר.

קול שקט ונוגה מתחיל 'תפילה לעני כי יעטוף'. עוד קול ועוד קול מצטרפים. עולה היא השירה מתהומות הנפש של כל בחורי הישיבה. "ה' שמעה תפילתי ושמועתי אליך תבוא!! אל תסתר פניך ממני ביום צר לי!!!!"

והמילים העתיקות נוגעות כך כל כך, מדברות מגרונך. אתה מרגיש שכל מה שתאמר לא יבטא את המתחולל בנפשך כמו המילים אלו.

אווירה של קדושה באוויר... עצב ותקווה מעורבים זה בזה. כאב ואמונה נשקו.

וכך שיר ועוד שיר. אף אחד אינו קם. כולם מתפללים. שרים את נגינת נפשים.

התפילה מוציאה אל הפועל והאור, אל החיים הגמורים,

את הנכמס בתהומות הנשמה

(הרב קוק)

פסוקי דזמרה

חלק מרכזי בפסוקי דזמרה הוא פרקי ה'הללויה'. ששת פרקי ה'הללויה' הם סיכום ספר תהילים ומסקנתו. יש בהם מבט הסוקר את העולם הנברא בחסד אלוקים ואת ההשגחה בבריאה כולה, ובמרכז הבריאה ישנו מקום מיוחד ללב העולם - ישראל וארצם - "בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס". ייעודו של עם ישראל הוא ניצחון הצדק העולמי את הרשע הגלוי והנסתר שקיים בעולם. הקב"ה בחר בנו כדי שיהיה עם מרכזי אחד בעולם שילמד את כולם איך לחיות חיי צדק, שלום ואמת. ניצחון הצדק ירומם את העולם לתכליתו הנשגבה, עד שכל כוחות העולם וגווניו יהללו את שם ה', כל כוח באופיו המתאים לו.

הלכה

סוף זמן קריאת שמע ותפילה

זמן קריאת שמע נמשך עד סוף שלוש שעות של היום, שעד אז עוד יש אנשים שקמים משנתם, והרי הוא מקיים את המצווה לקרוא 'בקומך' - בשעה שבני אדם קמים משנתם. ואף שזמן קריאת שמע עד סוף שלוש שעות בלבד, אם עברה השעה השלישית ולא קראה, יקרא אותה עם ברכתה כל שעה רביעית, ויהיה לו שכר על קריאתה כקורא בתורה. זמן תפילת שחרית וברכות קריאת שמע נמשך עד סוף ארבע שעות, שכן בקצו חכמים את זמנה כנגד הקרבת התמיד שהיו מקריבים עד סוף שעה רביעית.

דברים שבלב

רציתי שתדע

יש רגעים בחיים שבהם עולם המושגים שלך ועושר לשונך, פשוט דלים מלהביעם. תחושות עצב ושמחה, אבל וחתונה, שרק מילות הנצח יכולות לדובב אותן באופן מדויק מתוך נשמתך. כמה דמעות נטפו על ספר התהילים! בכל עת ובכל זמן, כל דור וכל אדם - כולם קוראים תהילים, כולם מתחברים. מילים שונתבו לפני כמעט שלושת אלפים שנה נוגעות ומדברות. דוד מלך ישראל שיקע במזמוריו את תמצית נשמתו, את חוויית עבודת ה' שלו, את עוצם קדושתו וטהרתו. דוד המלך נשם את עם ישראל, כאב את כאביו ושחם בשמחתו. עבודת ה' שלו הייתה עבודת הכלל, ולכן כל אחד יכול להתחבר למילותיו. והמילים העתיקות כל כך נוגעות בך, מדברות מגורן. הן ורק הן. כשאתה מחפש לבטא תחושה או חוויה - אתה מחפש פסוק או תפילה. חוויית צימאון לאלוקים? - "כאילו תערוג על אפיקי מים, כן נפשי תערוג אליך אלוקים, צמאה נפשי לאלוקים לא-ל חי..." שמחה עצומה ורצון להודות? - "מה אשיב לה' כל תגמוליהי עלי, כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא..."

והכול מלא חיים, מזרים התחדשות, פורט על הנפש. וכמו דוד המלך, כך עזרא ובית-דינו שיקעו את נפש האומה, על כאבה ושמחתה, על רצונותיה ושיאיופיה - בתפילה. רק הנוסח הקבוע, רק המילים השאובות מתוך מקור חייה של האומה, מתוך התנ"ך, יכולות לבטא, יכולות לנעת באופן מושלם. מובן שיש מקום נרחב לתפילה פרטית במילותיך שלך, אך אם תנסה תפילה במילותיך וזו תהיה תפילתך המרכזית - זה יהיה דל ומצומצם. מילות התפילה, שרוח הקודש מרחפת עלי גביהן - הן מדויקות, מבטאות, נוגעות. רק תתחבר.

העבר חרפתי, הסר דאגתי, מחה פשעי, כדי שאוכל להתפלל לפניך במאור פנים, לעסוק במצוותך ותורתך בשמחת קודש (הרב קוק)

פסוקי דזמרה

על הפרק הראשון והמרכזי בפרקי ה'הללויה' - 'תהילה לדוד', אומרת הגמרא במסכת ברכות (ד) "כל האומר תהילה לדוד ג' פעמים בכל יום מובטח לו שהוא בן העוה"ב".

פרק זה מורכב מפירוט חסד ה' והשגחתו לא רק על הטבע אלא גם על כל היצורים וצרכיהם השונים. אין שום חלקיק בבריאה שאינו מושגת באיזה שהוא זמן נתון, ועל כן אנו הנבראים מתמלאים בברכה עצומה לה' יתברך - "ואברכה שמך לעולם ועד".

בנוסף לכך, הגמרא (שם) מנמקת את מעלתו של הפרק מצד הפסוק "פותח את ירך ומשביע לכל חי רצון", ומצד סידורו על פי אותיות התורה, אותיות האל"ף ב"ת. סידור זה מלמד שהשגחת ה' כוללת ומקיפה את הכול.

הלכה

סוף זמן קריאת שמע ותפילה - ב'

אם עברו ארבע שעות של היום ולא אמר את ברכות קריאת שמע ולא התפלל -

לגבי התפילה מוסכם שאפשר להתפלל עד חצות היום. ואף שאין לו שכר כתפילה בזמנה, שכר תפילה יש לו, אבל אחר חצות לא יתפלל שחרית.

לגבי ברכות קריאת שמע נחלקו הפוסקים. לדעת השולחן ערוך ורוב הפוסקים - רק לגבי תפילה הקלו שאפשר להשלימה עד חצות, מפני שרשאי אדם להתפלל בכל עת תפילת שמונה עשרה כתפילת נדבה, ולפיכך בכל מצב של ספק אפשר להתפלל; ואילו את ברכות קריאת שמע אי אפשר לומר בנדבה, ולכן מי שאיחר ולא אמרן עד סוף ארבע שעות - הפסידן. אולם לדעת בעל המשנה ברורה, אם מחמת אונס לא אמרן עד סוף ארבע שעות, רשאי להשלימן עד חצות היום.

דברים שבלב

יתד נאמן

"בחייים לא אלך לשיחה של הרב משה לוצאטו!" הכריזה אחותי. "הוא מפחיד בשיחות שלו. מדבר על עולם-הבא, על ניהנום ועל גן-עדן".

אחותי היא כזאת. מדברת עם ה'. כל משפט שני שלה - "איזה טוב ה'", על כל מבחן היא כותבת: "בעזרתך אבא"; יש לה סטיקר על דלת הכניסה לחדרה - "אבא, אני אוהבת אותך" (והיא לא מתכוונת לאבי מורי...). זה מדהים. דבקות שכזו, שמחה בעבודת ה'.

אני יושב בשחרית של שבת בבית-הכנסת. פרשת 'כי-תבוא'. הפסוקים מהדהדים באוזניי: "והיה אם שמע תשמע בקול ה' אלוהיך... ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגך". ולעומת זאת - "והיה אם לא תשמע בקול ה' אלוהיך", לחוש בעל הקורא, "ובאו עליך כל הקללות האלה והשיגך... יככה ה' בשיחן והיתה בלתיך למאכל...". חושך בעיניים. למה צריך את כל זה? למה אי אפשר לספר רק על טוב ה', וכמה זה הכי כיף בעולם, וממילא אעבוד את ה' כמו אחותי?

אני חושב קצת. לאט לאט אני מבין מה צריך להוסיף בעבודת ה' של אחותי. למה התורה רוצה לחנך אותי.

עבודת ה' אינה מתחילה מהרצונות שלך, מההתלהבות שלך מקיום המצוות. אם ישנה כזו - זה חשוב ונפלא, אבל אין זו הקומה הבסיסית. אם זה הדבר הבלעדי - ברנע שיחלוף הרגש, כשתשקע במשבר - תשליך את כל עבודת ה' מאחוריך.

באה התורה ואומרת: דע לך, שעבודת ה' זו מציאות, זו עובדה. הטבע שלך הוא לעבוד את ה' - אם תרצה או לא תרצה. העולם זקוק לך. לכן, את תקיים מצוות - יהיה טוב, ואם לא, חלילה - יהיה רע. לא מפני שה' רוצה לנקום בך חלילה, אלא כי אי אפשר אחרת. אי-קיום התורה - זה עצמו החורבן של העולם, של עם ישראל, של עצמך.

ממש כשם שאם לא תאכל שבוע - תמות ברעב. זה לא עונש. הגוף שלך פשוט לא יעמוד בזה.

לכן הדבר הבסיסי ביותר בעבודת ה' הוא ההבנה שהתורה והמצוות הן הטבע שלי. הקומה הראשונה היא היראה, המציאות הקבועה והיציבה, ועל גביה מדרגות האהבה והדבקות. כדי שאדע שעבודת ה' אינה נתונה להתלהבות הרגעית, לפרצי רגשות, אלא זה יסוד החיים.

כך גם התפילה. העולם כולו, וכך גם אתה בעצמך, שואף, צמא, מתפלל לריבונו של עולם. זה הטבע שלך. זו מהותך.

זה נפלא לדבר עם ה', לשוחח עמו כמו עם אבא אוהב, ולבקש ממנו. אבל זה לא מתחיל מזה. הנוסח הקבוע שאותו אני מתפלל איננו משתנה לפי הצד שעליו קמתי מהמיטה הבוקר, או מושפע מחוויי שחיותי או לא חווית היום, הוא קבוע ונצחי, ומורה לי שהתפילה היא צורך נצחי, דבר מהותי באישיותך. אלו בקשות ותחינות, תשובות והודאות שאין אתה יכול בלעדיון. הן חלק ממך.

מרוקם הוא האדם בתפילתו את כל היצור, מייחד הוא את כל היש, מעלה את המלך למקור הברכה, למקור החיים

(הרב קוק)

פסוקי דזמרה

בסוף מזמורי ה'הללויה' מובא פרק "ויברך דוד", המורכב משני חלקים:

א. תפילת דוד המלך לפני מותו, כמובא בדברי הימים (א, כט). בסוף ימיו כאשר העביר את שרביט המלוכה לשלמה בנו, העביר אליו גם את האוצרות היקרים ואת האחריות לבניין בית המקדש. משראה זאת העם, התנדב אף הוא לבית המקדש ודוד המלך פתח בשירה זו על השותפות הלאומית הכללית לבניין המקדש.

ב. פסוקים מתפילה ארוכה של אנשי כנסת הגדולה המובאת בספר נחמיה (ט). לאחר הגלות והמשברים העצומים בדרך לבניית המקדש, באה תפילה זו כחלק מהתעוררותו של העם לתשובה והיבדלותו מבני הנכר שחיו אתו. בתפילה מתוארת תחילת בניין האומה - החל באברהם אבינו, דרך שבירת כוחות הרשע - המצריים, הקשיים והחטאים במדבר, וכלה בהכנתנו לכניסה לארץ.

הלכה

איסור הקדמת שלום לפני התפילה

משעה שעלה עמוד השחר, אסור לאדם ללכת לפתחו של חברו או אביו או רבו ולברכו בשלום או בכל ברכה אחרת. ואם עשה כן, הרי שהחשיבו יותר מהקב"ה, שלפני שעמד להודות ולהתפלל לקב"ה - הלך לברכו בשלום.

אם פגשו בדרך, כיוון שלא התכוון לכבדו, לדעת רוב הפוסקים מותר לומר לו 'שלום', ויש אומרים שגם במקרה זה מוטב לומר לו 'בוקר טוב' ולא 'שלום', כדי שיזכור על ידי כך שעדיין לא התפלל, ולא יתעכב בדברי חול לפני התפילה. וכן ראוי לנהוג.

אם חברו שכבר סיים את תפילתו פגשו בדרכו לבית הכנסת והקדים לו שלום, יענה לו שלום למרות שעדיין לא התפלל.

דברים שבל

אדוני השופט

ראש הממשלה אשם, התקשורת מועלת בתפקידה, הר"מ שלי לא מבין אותי, המנהלת באולפנה תקועה בעקרונות המטופשים שלה. ויש לך עוד רשימה ארוכה ארוכה - מי לא בסדר, מי אשם במצב. כולם אשמים. רק אחד יוצא נקי מהסיפור: אתה.

כי הרי ברור שאתה הכי טוב, הכי חכם, הכי צודק, הכי מושלם... האומנם?

האם אין לך חלק במצב הנוכחי? האם באמת עשית כל אשר ביכולתך להשתפר, להיות טוב, לעבוד את ה' בשלמות, לרומם את המציאות? ההבנה הרגילה היא שתפילה קשורה רק ברגשות הפורצים מבפנים. אך בתפילה יש רובד נוסף.

מה פירוש המילה 'תפילה'? השורש של המילה הוא פ.ל.ל שמשמעו: פילול, העמדה לדן. כמו דין פלילי. התפילה היא סוג של משפט. בתפילה אני שופט את עצמי. בלא משוא פנים ובלי עיוול פניות.

הנוסח הקבוע שבתפילה הוא הסרגל האלוף. סולם הערכים שאליהם צריך לכסוף, שאותם צריך לרצות.

בתפילה אני עומד מול השאיפות הלאומיות, מול ערכי הנצח שהתפילה מציבה בפניי. בוחן את עצמי. מה המרחק בין הרצוי למצוי. בין מי שאני מדמין שאני לבין מי שאני באמת. היא לא רק משאירה אותי מול האמת הענומה של מי אני ותו לא, אלא אף מעוררת את הלב, ומחיה בי את האידיאל שאלי אני צריך לשאוף.

ממילא, כשאני לי 'מצב רוח' להתפלל, זו הראיה הכי גדולה לכך שמשחו בי היסטטש, נשכח. לכן אני צריך להתפלל! בשביל לחזור ולשמוע את הקולות הפנימיים. בשביל להחזיר את האמת האלוהית לכל פניות ישותי. כך אצליח לתקן את עצמי, לתקן את העולם.

שכל הבקשות בצלותא הכול על כלל ישראל...
כמה דתקיננו הבוחר בעמו ישראל באהבה

(הגר"מ)

פסוקי דזמרה

בסוף פסוקי דזמרה מגיעה שירת הים. מתוך השבח שאנו משבחים את הבורא על החסד שעושה עמנו ועל ההשגחה הנפלאה שמשגיח על כל הבריאה, מגיעה השירה על גאולת ישראל האדירה שהייתה בקריעת ים סוף, בהשגחתו הישירה של הקב"ה שהוציא את בני ישראל ממצרים. בשירה זו מתבאר שלא נולד כאן סתם עם, אלא עם מיוחד, שתכליתו - "נהלת בעזך אל נווה קדשך" - בניין בית המקדש, והשראת השכינה על עם ישראל בארץ ישראל. המזמורים נחתמים בברכת "שתבח" שאינה פותחת בברוך כיוון שנחשבת סמוכה ל"ברוך שאמר". כל פסוקי דזמרה הם חטיבה אחת בתוך שתי ברכות סמוכות: 'ברוך שאמר' ו'שתבח'.

הלכה

איסור הקדמת שלום לפני התפילה - ב'

איסור הקדמת שלום הוא כשמקדים לפתחו של חברו או אביו או רבו רק כדי לכבדו, אבל לצורך מצווה מותר. לפיכך, אם אביו צריך שילווחו לבית הכנסת, מותר להשכים לפתחו ולקחתו לבית הכנסת, ולכתחילה יאמר לו 'בוקר טוב' ולא 'שלום'. אמנם אם הוריו עומדים לטוס מהארץ, ומצד כיבוד הורים הוא צריך ללוותם ולסייע להם, ואם ימתין עד אחר התפילה הוריו כבר יטוּסו - יאמר תחילה את ברכת השחר, ואחר כך ילווה את הוריו לנמל התעופה, ואחר כך יתפלל (אביו יתפלל במטוס). וכן כאשר הוא צריך לקבל את פני הוריו בחזרתם לארץ.

דברים שבלב

מילים של אהבה

"כמה פעמים אתה יכול לומר לאשתך שאתה אוהב אותה?" שאל הרב את הבעל המופתע...
 "אינסוף פעמים!" הכריז הבעל בבטחה.
 "ו...לא תשתעמם?"
 "מה פתאום?! אני כל כך אוהב אותה, שכיף לי לומר שוב ושוב, את אותן המילים. הן מרגשות אותי כל פעם מחדש."
 התפילה זהו שיר האהבה בינינו ובין ריבונו של עולם. הנוסח הקבוע מדובב באופן מדויק את רגשי אהבת הקודש של האומה. גם הבקשות לה' בתפילה נובעות מאהבה עצומה וביטחון בחסד ה' וברצונו להעניק לנו מטוב.
 אם אתה מלא כולך באהבה לריבונו של עולם - התפילה אף פעם לא תשעמם, לא תחזור על עצמה באופן שגרתי ויבש. היא תמיד תרגש אותך מחדש. אתה תתענג על כל מילה. תהגה אותה לאט ובעדינות. כל אות יקרה בעיניך. כל משפט הופך לשיר שמתנגן מתוך נפשך.
 זו הנקודה שעליה צריך לעבוד. לעורר את האהבה לה' יתברך לפני התפילה. לחשוב על כל החסד אשר נמלני, על כל הטוב שמשפיע בעולם, על תהליך הגאולה הכללי והאישי. או אז הנוסח הקבוע כבר לא יעיק עליך, אלא ממש ידבר אליך. תרצה לחזור עליו שוב ושוב. הוא יהפוך לשיר.

השולח כאינו:

הנוסח הקבוע נקבע במהלך ימי הביניים. עם ישראל היה מבוזר ומחולק. הנוסח הקבוע בא ליצור גישה כרוכה ואוהבת כדי לשבור מאין באנו ואין אלן הולכים. יש בנוסח התפילה אומץ אינסופי של משמעות והפנמה. דווקא הנוסח הקבוע רבועני מסווג אדומד אהבה באופן מלא. הוא גם מודיע לנו שהתפילה זה דבר מהותי ולא גלוי במצבי רוח משתנים. הוא בוחן אותנו ומורה את הדרך שאליה צריך לשאוף. כדי להתמסר אהבה ולאמינה הנוסח הקבוע שוב ושוב, צריך לאורך דנו את האהבה אה' יתברך.

20-ביונאר 1980, יום הולדתי, חיכיתי בקוצר רוח למברק מהבית. דבר לא הגיע באותו היום. ידעתי ששלטונות הכלא עשויים לעכב מברק לבדיקה או אפילו להחרים אותו. אך מסיבה כלשהי חשתי דאגה. החלטתי להתחיל בכתיבת מכתב-פברואר שלי הביתה, אך אחרי שורות מספר נאלצתי להניח את העט מידי, כי כוח מסתורי כלשהו מנע בעדי להתרכז. מצאתי את עצמי פוסע בתא הלוך-ושוב, לא מסוגל לחשוב.

ביום הבא זכיתי להפתעה לא צפויה - מתנת יום הולדת של ממש! - כאשר אחד מפקידי הכלא הביא לי ספר קטן עם כריכה שחורה, **ספר התהילים שלי** קבלתי אותו ימים מספר לפני שנאסרתי, במכתב מאביטל שנמסר לי על ידי תייר. "הספר הקטן היה ברשותי זמן רב", כתבה, "אני מרגישה שהגיע הזמן לשולחו אליך".

בערב היום נפתח פשפש המזון והבחנתי במברק בידיו של רב-סרן מוורין. אך לפני שהספקתי לשמוח הוא אמר: "שרנסקי, יש לי מברק מאוד לא נעים עבורך". מיד הבנתי הכול, אם כי לא רציתי להאמין. לא, אמרתי לעצמי, מוורין לא אמר דבר, רק נדמה לי. נטלתי את המברק בידיים רועדות. "בני היקר, אתמול, ה-20 בינאר, הלך אבא לעולמו. אנא שא את היגון הזה באומץ, כמוני. נושקת לך, אמא".

ביום שבו הגיע המברק, ואף ביום המחרת, לא רציתי לעשות דבר, אך אז נזכרתי בספר התהילים. פתחתיו, ומיד החלטתי שאקרא את כל ק"ן פרקיו - מיד.

האותיות היו זעירות ביותר ועיני החלו לכאוב משאך הבטתי בכתוב. בתחילה לא יכולתי להבין דבר. הבעיה הייתה לא רק המילים. לפעמים התקשיתי להבין היכן מסתיים פסוק אחד ומתחיל האחר. כמו כן לא הבנתי רבות מן הצורות הדקדוקיות והביטויים.

אני יכול לומר שהבנתי את המזמורים הבנה מלאה, אך חשתי את רוחם והבנתי לסבולותיו של המלך דוד, מחברם. מילותיו נשאנו מעל להבלי העולם הזה וכיוונו אותי אל הנצח. אהבתי במיוחד את מזמור כג: "גם כי אלך בניא צלמוות, לא אירא רע, כי אתה עמדי..."

מי הוא 'אתה'? אביטל? ישראל? אלוקים? לא ניסיתי לרדת לשורש התשובה. גם במזמור כז מצאתי נחמה:

"אל תטשני ואל תעזבני

א-להי ישעי;

כי אבי ואמי עזבוני

וה' יאספני"

(נתן שרנסקי, "לא אירא רע")

עננו ביום קראנו

ארכה 90 מילות

תהילים ק"ב

תפלה לעני כי יעטף ולפני ה' ישפך שיחו:

ה' שמעה תפילתי וישועתי אליה תבוא:

אל תסתתר פניך מפני ביום צר לי

הטה אלי אזנה ביום אקרא מהר ענני:

כלל או פרט?

למדנו עד עכשיו דברים רבים על אודות התפילה; השפעתה, חשיבותה, הטבעיות שבה ועוד ועוד. עם כל זה, עולות להן עדיין כמה שאלות מטרידות שדורשות מענה: במה להתמקד בתפילה, בעיקר בשלמות העולם האישי שלי או בשלמות המעגלים הרחבים יותר? האם התפילה היא יותר אישית-פרטית או מתמקדת בצרכים הכלליים?

השאלה הזאת איננה נוגעת רק לסוגיית התפילה. זוהי שאלה עקרונית בחיים שלנו: האם יש התנגשות בין כלל לפרט על גוניהם השונים בחיים שלנו?

יבא לכם לראות מה עולה בגורלו של עץ שניתקו אותו משורשיו? או אולי מה קורה לענף שנותק מעץ? או לנחל שהפרידו בינו ובין מעיין המים שממנו יצא? אפשר לראות בכל אלה קשלים שיכולים לתת לנו מושג על היחס בין הכלל לפרט. אפשר לומר בחדות: אין דבר כזה פרט בלי כלל. ממש כשם שלא יעלה על דעתנו לדמיין עץ בלי שורשים, כך לא נוכל לדמיין פרט בלי קשר למקור שממנו הוא יצא. השאלה היא רק האם אותו פרט מודע לקשר שבין מקורו או לא, אולם הקשר עצמו הוא עובדה קבועה.

עם ישראל חידש לעולם חידוש. החידוש נמצא בתחילתו של 'רב המכר' הגדול בכל הזמנים, הלא הוא התנ"ך: "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ". ממש ככה, כל מה שאנחנו רואים מסביב, מכוכבי הלכת הענקיים ועד לחרקים הזעירים שכמעט ואיננו רואים - הכול ממקור אחד. "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד". יש לעולם מקור, שורש, כלל אחד מקיף, והוא ה' אחד.

אז במה זה נוגע לתפילה שלי? גב שרוצה מאוד שהשוד שהוא מתכנן מחר יצליח הוא דוגמא מצוינת לפרט שמונתק מהכלל... התפילה שלי מקבלת כיוון נכון יותר דרך החיבור שלה לכלל. בתפילה שמחוברת לכלל גם הבקשות הפרטיות לא יהיו מנותקות מהצרכים של הסובבים אותנו.

"צהר תעשה לתיבה"; הצדיק על ידי תיבת התפילה שלו

עושה מצרה צהר

(ר' אלימלך מלידנסק)

ברכות קריאת שמע

לפני קריאת שמע יש שתי ברכות. לאחריה - בתפילת שחרית ברכה אחת ארוכה והיא ברכת 'גאלי ישראל', ובערבית ברכה נוספת: 'השכיבנו'.

ברכות קריאת שמע מכינות אותנו היטב לקראת תפילת העמידה - תפילת שמונה עשרה, כדי שתיבנה בנו הגישה הנפשית הראויה לתפילה.

הברכה הראשונה - ברכת המאורות אינה עוסקת בבני האדם וגם לא בעם ישראל. ברכה זו עוסקת בבריאה בכללה, בחוקים שעל פיהם מנהיג ה' את עולמו: חוקי הטבע - "מה רבו מעשיך ה'"; חוקי המלאכים הרוחניים - "הואפנים וחיות הקודש"; וחוקי הקיבוצים האנושיים - "עושה מלחמות".

הלכה

איסור עשיית מלאכה קודם התפילה

משעה שעלה עמוד השחר אסור לאדם לעסוק במלאכתו קודם שיתפלל, מפני שהקודש קודם לחול, וכבוד שמים קודם לצרכיו של בשר ודם. לפיכך צריך להודות תחילה לה' ולהתפלל לפניו ורק אחר כך לעסוק בצרכיו. ואמרו חכמים: "כל המתפלל ואחר כך יוצא לדרך, הקב"ה עושה לו חפציו".

אבל לפני שעלה עמוד השחר רשאי להתחיל לעסוק במלאכתו, שהואיל ועוד לא הגיע זמן תפילת שחרית, אינו נחשב כמי שמקדים צרכיו לתפילה. ויקפיד לומר לפני כן את ברכות השחר, שזמן אמירתם הוא סמוך לקימה מהשינה. וכיוון שהתחיל במלאכתו לפני זמן התפילה, רשאי להמשיך גם אחר שעלה עמוד השחר, ובתנאי שיסיפק להתפלל לפני סוף זמן התפילה.

מי אתה?

לא נכון להגדיר את התפילה כ'כללית' בלבד ואף לא כ'פרטית' בלבד. התפילה היא לא 'אני' מול אלוהים והיא גם לא 'הכלל' מול אלוהים. התפילה היא העמידה שלי מול אלוהים, מתוך חיבור וקשר אמתי לכלל. לכן הכלליות של התפילה איננה מוחקת את הפרט. הפרט הבריא הוא פרט שאכפת לו מהכלל, שרגיש לצורכי הכלל, שחשוב לו שמה שהוא מבקש לא יפגע באחרים אלא יועיל להם.

אז מי אני? ודאי נשאל. הרי יש בי המון מחשבות פרטיות שאינן ממש מעבר לדברים האישיים שלי... אולם בכל אחד ואחת מאיתנו יש הרבה מעבר למה שרואים בעיניים. המון עומק. יש בנו נשמה שהיא קשורה למקומות עליונים, מקומות שהם השורש של כל מה שאנחנו רואים כאן בעולם שלנו.

מדהימים דברי חז"ל על האדם הראשון: "אדם הראשון - מסוף העולם ועד סופו היה [...] כיוון שסחר [הטא] - הניח הקב"ה ידו עליו ומיטט". מה זאת אומרת? שאדם הראשון היה נורא גבוה ואחרי החטא הוא נהיה טיפה יותר נמוך? סביר להניח שלא יז הכוונה. אלא שחז"ל הסבירו לנו מה קורה לכולנו כשאנחנו חוטאים ונופלים. היינו גדולים ונהיינו קטנים. החטא הוא הקטנת ראש, 'מה יקרה אם אני אלך לשם?', 'אראה את זה', 'אעשה את זה'. ומה עם הנודל והעומק שהיו לך לפני כן? לא חבל?

זאת השאלה הנוקבת ביותר ששאלו את אדם הראשון אחרי החטא, ובעצם שואלים כל אחד ואחת מאיתנו אחרי כל חטא: איכה? איפה אתה? האם מה שעשית זה באמת אתה?

מה שקרה באותו חטא שורשי של אדם הראשון ואצלנו מופיע בקטן, זה הנתק בין הפרט - הרצון האישי, ובין הכלל - הרצון של ה'. כמו שהחיים לא יכולים להתקיים במנותק מהשורש האלוהי שמחיה אותם, כך הפרט לא יכול להתנתק מן הכלל. הכלל הוא השורש, והפרט - ענף.

עלינו לשאוף להתפלל על דברים שהם ה'אני' האמתי שלנו, אני שמחובר לרצון ה', לכלל, ואינו מתמקד רק ברצונות האנוכיים שלנו המנותקים מכל גורם אחר. זה אולי קצת יותר קשה, אבל כך אפשר להרגיש טעם מתוך של תפילה אמיתית.

ברכות קריאת שמע

ברכת המאורות פותחת במילים "יוצר אור ובורא חושך, עושה שלום ובורא את הכל" - על פי הפסוק בנבואת ישעיהו (מה). אלא ששם הפסוק נגמר במילים: "...עושה שלום ובורא רע אני ה' עושה כל אלה".

התפיסה האלילית סוברת שיש שני אלים, אל טוב ואל רע, שהרי לא ייתכן שבורא הטוב הוא גם אחראי על הרע. כנגדה בא הנביא ומלמדנו את התפיסה היהודית שיש אלוהים אחד, שהכול בא מרצונו והשגחתו. כשהרע משתולל אין זה איבוד שליטה של אלוהים ח"ו, או התערבות של אלוהים אחר, אלא חלק מהסדר ומהתכנית האלוהית המופלאה. עלינו להבין שאם הקב"ה בורא רע, וודאי שסיבתו היא טובה, גם אם כרגע אין הדבר מובן לנו כל כך.

הלכה

דברים שמותר לעשות לפני התפילה

מותר לעסוק לפני התפילה בצורכי מצווה, שאין אלו חפציו האישיים אלא חפצי שמים. למשל, אם אחר התפילה לא יישארו בחנות מאכלים לשבת - מותר לקנותם לפני התפילה. אבל שלא לצורך מצווה - אפילו פריט אחד אסור לקנות. ואם לא נותר בביתו אוכל לתת לילדים היוצאים ללמוד בבית הספר, מותר לקנות את המאכלים הנצרכים לפני התפילה, שאף זה בכלל צורכי מצווה.

פעולות קטנות אינן נחשבות מלאכה ועשיית חפציו, ומותר לעשותן לפני התפילה. למשל, מותר לאדם לסדר את מיטתו לפני התפילה, ומותר לו להוציא את האשפה מביתו לפח המרכזי, וכן מותר לעיין מעט בעיתון, וכן להתעמל מעט לפני התפילה.

לכתוב חיידושי תורה בכתב או במחשב מותר לפני התפילה, אבל אסור לכתוב דברי רשות.

אם אדם עומד ומתפלל ומהרהר בתוך לבו - קרוב הקב"ה לשמוע את תפילתו

(מדרש שוחר טוב)

ברכות קריאת שמע

בהמשך הברכה עוסקים בעולם המלאכים - "יוצר משרתים". גם בעולם הרוחני יש סוג של חוקיות וסדר, ויש מדרגות שונות של קדושה שמתחלקות בין מלאכים בעלי תפקידים שונים. השרפים אומרים: "קדוש קדוש קדוש ה' צבאות...". הם דווקא מדגישים את זה שהקב"ה נבדל ורחוק מתפיסת הנברא ('קדוש' פירושו נבדל).

ולעומת זה - האופנים אומרים: "ברוך כבוד ה' ממקומו" - הקב"ה (כבודו) שוכן בעולם הזה, ויש לנו קשר ושייכות אליו, לפי השתנו. בסוף החלק הזה של התפילה אנו מדגישים שכל מלאך יודע שהוא רק חלק מהאמת, ולכן "נותנים רשות זה לזה" ו"כולם אהובים".

הלכה

רחצה וגילוח לפני התפילה

בכלל האיסור לעסוק בצרכיו קודם התפילה, אסור גם להיכנס למרחץ. אבל חובה ליטול ידיים, וראוי לשטוף את הפנים ולצחצח שיניים לקראת התפילה.

מותר לטבול במקווה לפני התפילה, מפני שאין בכך שום פגיעה בכבוד התפילה אלא להפך - הכנה והיטהרות לקראתה. וכן מותר להתרחץ במקלחת לפני התפילה, מפני שגם רחיצת כל הגוף בתשעה קבין של מים, שהם כשנים עשר ליטר וחצי, מהווה הכנה והיטהרות לקראת התפילה.

אסור להסתפר לפני התפילה, אבל לגבי גילוח התעורר ספק. יש אומרים שגם הגילוח בכלל תספורת האסורה. אבל נראה להלכה, שהרגיל להתגלח בכל יום רשאי להתגלח לפני התפילה, מפני שהגילוח אצלו הוא חלק מפעולות היקמה בבוקר, ולא נחשב כעשיית חפציו לפני התפילה. במיוחד יש להתיר אם הוא עושה זאת כהכנה לתפילה.

מימוש עצמי

כולנו שומעים מסביב מדי פעם את הביטוי 'מימוש עצמי'. האם זהו ביטוי 'חלוני' שכלל אין לנו קשר אליו? אולי בעצם גם מי שרוצה לכוון את חייו על פי רצון ה' יכול וצריך לממש את עצמו? מהי הגישה הנכונה באמת? יש תיאור מעניין של הדרך שבה הלל הזקן היה שמח בשמחת בית השואבה בבית המקדש. שמחת בית השואבה הייתה, כידוע, שמחה גדולה ומיוחדת מאוד, שנערכה מדי ערב חג הסוכות בבית המקדש בעת שאיבת המים לסיור המזבח. בשמחה זו השתתפו כל גדולי ישראל הצדיקים, וכל העם באו לראות בשמחה הגדולה. וכך התבטא באותה שמחה הלל, שהיה ידוע במידת הענווה שלו: "אם אני כאן - הכול כאן, ואם איני כאן - מי כאן". ככה מדברים? בטח מהלל הזקן לא היינו מצפים לשמוע משפט כזה. בעוד מקום אנחנו מוצאים התבטאויות יוצאת דופן של הלל על עצמו: "אם אין אני לי מי לי וכשאני לעצמי מה אני". אז איך אפשר להסביר את האמירות האלה?

באמת האמירות האלה לא סותרות, וזה מה שהלל ידע טוב כל כך ואנחנו קצת מתבלבלים ממנו. באמת "אם אין אני לי מי לי" - אם אני לא אפתח את מה שיש בי ואממש את עצמי (כן, כן, זאת לא מילה גסה...) הכלל יהיה חסר, "וכשאני לעצמי מה אני" - אם אני לא מבין שהחיים שלי אינם מתחילים ממני, אם אני מתנתק מהשורש-הכלל, אז גם הפרט נעלם ומאבד מערכו. הלל ידע טוב מאוד שהוא מממש את עצמו רק כשהוא מתחבר לה', וממילא לכל המציאות שסביבו, ולכן הוא יכול לומר "אם אני כאן הכול כאן". כי באמת הוא מחובר לכול!

באמת אם האדם יסתכל על עצמו בכנות ויראה כמה הוא קטן ביחס לעולם הוא עלול להרגיש אפס. צריך פשוט להבין שלפני האפס יש אחד שמאחד את הכול, והוא ה' אחד, ואז גם האפס הופך לעשר. לכן בבוקר אומרים קודם כול 'מודה', מודים שה' הוא המקור של העולם ורק אחר כך 'אני', אז גם ה'אני' שלי מקבל פתאום ערך שחיוב להתממש.

רבא זצ"ה לרב הממונה דקא בצלותיה. אמר: מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה, והוא סבר זמן תורה לחוד וזמן תפילה לחוד (שבת י').

ברכות קריאת שמע

הברכה השנייה היא ברכת "הבורח בעמו ישראל באהבה". מתוך עולם הטבע התקדמנו למדרגה נוספת. אלוהים המשיג על עולם הטבע הוא האלוהים שמשגיח על בני האדם, והנבחרים שבהם הם עמו ישראל. כל הבריאה כולה לכל מדרגותיה מושגת ומושפעת מהקב"ה!

כידוע, מי שלא ברך ברכות התורה והתפלל - יצא ידי חובת ברכת התורה בברכת 'אהבה רבה', שהרי הבחירה בישראל (שהיא עניינה של ברכה זו) היא היסוד לנתינת התורה. לימוד התורה שלנו חייב לנוע מתוך הבנת ערך הבחירה בעם ישראל.

חשוב לזכור שיש מדרגות וסדר - קודם ברכה על הטבע, ואחר כך על עם ישראל. כמו שמופיע במזמור יט בתהילים: "השמים מספרים כבוד אל", ולאחר שבעה פסוקים העוסקים בטבע, מהפסוק השמיני מתחיל העיסוק בתורה - "תורת ה' תמימה משיבת נפש".

הלכה

אכילה ושתייה קודם התפילה

משעה שעלה עמוד השחר אסור לאדם לאכול או לשתות קודם שיתפלל. אבל מים מותר לשתות קודם התפילה, וכן מותר לאכול מאכלים ומשקים שנועדו לרפואה. למשל, מותר למי שסובל מעצירות לאכול לפני התפילה שזיפים, הואיל והוא אוכלם לרפואה.

מי שרעב מאוד עד שאינו יכול להתרכז בתפילה רשאי לאכול לפני התפילה, מפני שדינו כחולה.

אדם חלש שמסוגל להתפלל ביחיד ואחר כך לאכול ארוחת בוקר, אבל אינו יכול להשהות את ארוחת הבוקר שלו עד אחר זמן התפילה במניין - עדיף שיתפלל ביחיד ויאכל אחר התפילה. ולכתחילה, אחר הארוחה טוב שיילך למניין כדי לשמוע קדיש וקדושה.

כמה נקודות טובות

למה התפילה בציבור חשובה כל כך? ואיך כל מה שראינו עד עכשיו קשור לזה?

קודם כל חשוב לדעת מה נקרא תפילה בציבור על פי ההלכה. תפילה בציבור פירושה תפילת עמידה ('שמונה עשרה') בלחש, שעשרה יהודים מגיל בר מצווה ואילך מתפללים יחד (עיין משנ"ב סי' צ ס"ק כח).

לפני שננסה להעמיק בחשיבות של התפילה בציבור, חשוב לזכור שיש כמה נקודות טובות שהתפילה בציבור מחזקת אצלנו.

קודם כל, כשהולכים לבית הכנסת אנחנו מתחברים לאווירה רוחנית שמנתקת אותנו קצת מהריצות של יום החולין. חיילים מתארים שזמני התפילות הן כמו בלון חמצן שנותן כוח להמשיך היום, בעיקר כשהתאפשר להתפלל בבית הכנסת. התפילה והאווירה שהיא משרה מזכירה מה נמצא במרכז החיים ומה טפל בנוסף לכך, אחרי התפילה או לפנייה קל יותר לקיים לימוד קבוע של חבורה או לבד אחרי שכבר שינינו אווירה ואנחנו בבית הכנסת, מה שמעצים את הקשר שלנו עם התורה. ממש כמו הלימוד שלנו ברנע זה.

נקודה נוספת היא דוגמא אישית. כל אחד יודע שיש סביבו מעגלים שמושפעים בצורה כל שהיא ממעשיו. אם נהיה מאלה שמקפידים תמיד ללכת לבית הכנסת נשפיע על המעגלים שסביבנו ונשפיע השפעה חיובית על הסביבה במגוון תחומים שאת חלקם כבר מנינו לעיל.

קיבלנו 'על קצה המזלג' כמה דוגמאות ל'חיזוק חיובי' שאנו מקבלים מהקפדה על תפילה בציבור, מלבד עצם העניין שיש בתפילה בציבור עצמה, ועל כך נדבר בעזרת ה' בהמשך...

ואמר ר' אלעזר גדולה תפילה יותר מהקורבנות שנאמר: "למה לי חוב זבחיכם" וכתוב: "זבפרשכם כפיכם אעלים עיני מכם"

(ברכות לב)

מנורת החסרונות

נסינו להתחיל להבין מהו ערכה של תפילה בציבור. למה לא היה עדיף שכל אחד יתפלל מתי שמתאים ונוח לו, ובמקום שמתחשק לו.
ר' נחמן מברסלב מספר שנער אחד הלך ללמוד את מלאכת עשיית הנברשות [מנורות תליות] וחזר לביתו מלא שמחה. הוא תיאר לאביו את טיב הכשרתו, אבל כשהציג לראווה את אחת מיצירותיו שבהן השתבח, לא יכול היה אביו להסתיר את הבושה. כולם, בלא יוצא מן הכלל, אמרו שהמנורה מכוערת, ובלשון ר' נחמן: 'מנונה מאוד'. אמר לו הבן: זו בדיוק הנקודה של הכישרון שלי - ליצור מנורה שכל אחד יראה בה חסרון אחר מרעהו! שים לב שכל אחד ראה חיסרון שונה ולא את אותו החיסרון... סיפור די משונה. אבל ר' נחמן, כהרגלו, טמן את העומק בתחושת. ר' נחמן אומר לנו שכל אחד מאיתנו חסר בחסרון שונה, וכדי להשלים את כל החסרונות יש צורך בכולנו.

התפילה בציבור היא גם בעלת סגולה להשלמת החסרונות. לפעמים יוצא שאני קצת מרחף ולא מתכוון בברכה אחת ובאחרת לעומת זאת הייתי בשיא הכוונה. חברי משלים אותי במקום שהחסרתי בתפילה ולא כיוונתי כראוי, ואני משלים אותם. יחד יוצאת תפילה מתוקנת ושלמה.
זהו הסבר על חשיבות התפילה בציבור מצד ההשלמה ההדדית. זה עמוק מעבר למה שראינו עד עכשיו, אבל אפשר לנסות להעמיק ביחד עוד קצת. בהמשך ננסה לטעום עוד קצת מן הסוד של התפילה בציבור...

ברכות קריאת שמע

ברכת 'אמת ויציב' שלאחר קריאת שמע מסתיימת במילים "גאל ישראל". הברכה אינה פותחת ב'ברוך' כיון שהיא נחשבת "ברכה הסמוכה לחברתה", דהיינו שסמוכה לברכות שלפני קריאת שמע. אך כמובן יש לשאול מדוע היא נחשבת סמוכה להן, הרי קריאת שמע מפסיקה ביניהן!

מתבאר בפוסקי ההלכה שאין זה נחשב הפסק, מכיוון שקריאת שמע היא הסיבה לברכות הללו. האהבה הגדולה בין הקב"ה אלינו, שהיא המתבארת בפסוקי קריאת שמע, היא המביאה לבחירה של הקב"ה בעם ישראל ולגאולת עם ישראל באחרית הימים.
ברכה זו, ברכת 'אמת ויציב' עוסקת בקידום המציאות בידי הקב"ה, וזהו תהליך הגאולה שבו מתקדם העולם דרך 'ציאת מצרים ועד לימינו אנו.

הלכה

שתייה לפני התפילה

מי שרגיל לשתות תה או קפה בבוקר, ובלעדיהם אין דעתו מתיישבת עליו - מותר לו לשתותם בלא סוכר לפני התפילה שאין בשתייתו גאוה אלא צורך, כדי שדעתו תתישב ויוכל לכוון בתפילה. ויש אנשים שרק אחר שעתים מקימתם מרגישים צורך לשתות קפה, ועל כן בימות החול שהתפילה קצרה, מוטב שלא ישתו קפה לפני התפילה. אבל בשבתות וימים טובים, שבהם התפילה נמשכת זמן רב, מוטב שישתו קפה לפני התפילה.

מי שאינו יכול לשתות את הקפה או התה בלא סוכר, רשאי לערב בהם מעט סוכר כדי שיוכל לשתות ולתישב את דעתו. ואם יוכל להסתפק בסוכריות - עדיף. אבל לא יוסיף חלב בקפה. ומי שבלא להוסיף חלב אינו יכול לשתות את הקפה ולא תתישב עליו דעתו - מותר לו להוסיף.

אמר ר' אלעזר מיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפילה.
ואף על פי ששערי תפילה ננעלו, שערי דמעה לא ננעלו

(ברכות לב)

ברכות קריאת שמע

החלק הראשון של הברכה הוא החלק המתחיל ב"אמת ויציב" ונגמר ב"ואין לנו עוד אלוקים זולתך". חלק זה של הברכה עוסק בהכרזה שלנו על אמונה בלתי ניתנת לערעור בהשגחה הנצחית של ה' על ישראל עמו, בכל הדורות ובכל הזמנים, לעד ולעולמי עולמים. לכן יש בו פירוט רב וכל מיני תיאורים הכוללים את כל הבחינות וכל הצדדים, עד כדי כך שיש בו שימוש ב-15 וו"ן: "ויציב ונכון וקיים ויפה ואהוב" וכו' וכו'.

אנו גם מזכירים פעם אחר פעם את המילה 'אמת' כדי לבטא באופן ברור ומוחלט את הוודאות שלנו באמינות האמונה.

הלכה

שבת מברכים

נוהגים בשבת שלפני ראש חודש להכריז אימתי יהיה ראש חודש, ולברכו שיחדשהו הקב"ה עלינו ועל כל עמו ישראל לטובה ולברכה. הטעם לכך שמכריזים על החודש בשבת הוא שאז כל הקהל נמצא בבית הכנסת, ושומע מתי יחול ראש חודש.

יש במנהג זה גם זיכרון מסוים לקידוש החודש שהיה נעשה בעבר בבית הדין, ולכן נוהגים להזכיר את זמן המולד. נהגו לעמוד בעת ההכרזה על ראש חודש, גם זאת זכר למצוות קידוש החודש, שהרי הקהל נהג לעמוד בפני בית הדין בעת קידוש החודש.

רק לפני ראש חודש תשרי אין מברכים את החודש, מפני שממילא הכול יודעים עליו, שהוא יום טוב של ראש השנה.

דברים שבלב

יחד כולם

הגענו לסוף השבוע ואפשר כבר להריח את השבת בפתח. זה הזמן להעמיק עוד קצת. למדנו בתחילת השבוע שהכלל הוא המקור של הפרט ושורשו. בלי כלל אין פרט. לאור העיקרון החשוב הזה נעלה עוד קומה.

ניח שאני נכנס להתפלל עם חבר שלי, מסיים לפניו ויוצא. שימו לב מה יש לחז"ל לומר עליי: "תניא... שנים שנכנסו להתפלל, וקדם אחד מהם להתפלל ולא המתין את חברו ויצא - טורפין לו תפילתו בפניו... ולא עוד אלא שגורם לשכינה שתסתלק מ ישראל..." (!!!) האין זה קצת מוגזם? מה בסך הכל עשיתי? אז לא יחיותי לו. הייתי לחוץ על הזמן שלי, והייתי חייב לרוץ. בגלל זה תסתלק עכשיו השכינה ולתפילה שלי אין שום ערך?

התשובה האקטית על כל השאלות האלה מתחילה בשאלה: על מה התפללתי? על מה אני חושב כשאני מתפלל? האם אני מרוכז רק בעצמי, ברצונות שלי, בבקשות שלי, בעולם הקטן שלי? אם כן - סביר להניח שאצא החוצה בלי להמתין לחבר שלי.

כלומר, ההתנהגות שלי אחרי התפילה משקפת בדיוק את העמדה שמתוכה נכנסתי להתפלל. מי שמרוכז בזמן התפילה רק בעצמו יצא החוצה אחרי התפילה שקוע בעצמו. לכן גרמתי להסתלקות השכינה; ה' משרה את נוכחותו-שכינתו, כשיש שלום, השלמה והתחשבות בינינו כאן. אם אין שלום - אין שכינה.

ה' משרה את שכינתו בתפילה משום שהיא כללית, מתחשבת, רגישה לעולם הסובב את המתפלל. תפילה מתוך גישה פרטית פשוט מפספסת את רצון ה'. ה' רוצה שלכולם יהיה טוב ולא רק לי. אם אני שוכח את זה - סימן שלא הבנתי מה באמת ה' רוצה ממני.

למעשה, כשמתפללים בציבור, הרבה אנשים יחד, מגלים את המימד הכללי שבתפילה. הפרטים שהתאספו מראים שהם קשורים לשורש אחד. "יחד כולם קדושה לך ישלש". תפילה כזאת קשורה יותר לרצון ה' שלא מתגלה רק ליחיד אלא לציבור. הרעיון העמוק הזה מתחיל בשנים, בהמתנה לחבר שמתפלל לידי, בלא להיות אגואיסט שחושב רק על עצמו.

אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי מאי דכתיב "ואני תפילתי לך ה' עת רצון". אימתי עת רצון, בשעה שהציבור מתפללים

(ברכות ח.)

ברכות קריאת שמע

החלק השני של הברכה עוסק בגאולת ישראל - "עזרת אבותינו". גאולה זו מתחילה ביציאת מצרים וקריעת ים סוף, והיא כוללת את סיפור השבוע והשירה על שפת הים, שירתם של האסירים, הענווים והדלים הזקוקים לגאולה ה' משעבוד מצרים ומהתעללותם בנו. גאולה זו היא שיא הצדק והיושר של העולם, ובלעדיה הוא מעוות ותקוע. אין זו רק גאולה שהייתה פעם, אין זה עוד אירוע היסטורי חשוב. גאולה זו היא ההתחלה של כל הגאולות כולן ויסודן, כי בה נוצרה האפשרות לחיות חיים של חירות ושל עצמאות מכל שיעבוד זר.

גם גאולתו של כל אחד מאתנו מקצרו ומחסרונותיו הפרטיים נובעת מגאולה זו. רק לאחר הזכרת גאולה זו אפשר לנשט לתפילת העמידה, לעמוד מול בוראנו באמת.

הלכה

תפילין וציצית בקריאת שמע ובתפילת שחרית

חובה מדברי חכמים לקרוא קריאת שמע של שחרית עם תפילין, שנאמר בפרשת 'שמע': "וְקִשְׁתֶּם לָאוֹת עַל יָדְךָ וְהָיָה לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ", וכן נאמר בפרשת 'והיה אם שמע': "וְקִשְׁתֶּם אֹתָם לָאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיָה לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם", ולכן ראוי לקרוא פסוקים אלו עם תפילין. ואמרו חכמים: "כל הקורא קריאת שמע בלא תפילין - כאילו מעיד עדות שקר בעצמו". ומכל מקום, גם מי שאין לו תפילין צריך לקרוא קריאת שמע, מאחר שאלו שתי מצוות שאינן מעכבות זו את זו, ואם לא זכה לקיים מצוות תפילין, לפחות יקיים מצוות קריאת שמע. ואינו נחשב כמעיד עדות שקר, הואיל והוא אנוס.

גם תפילת עמידה של שחרית ראוי להתפלל בתפילין, וזהו חלק מקבלת עול מלכות שמים בשלמות.

דברים שבלב

רקמה אנושית אחת

שבת הניעה. מנוחה ושמחה, אור ליהודים. אפשר לחתום עכשיו בנחת את הנושא החשוב שלמדנו לאורך השבוע. ולקינוח - מעט יותר עומק, כפי שמתאים לשבת - יום של נשמה יתירה. ראינו השבוע את ערך התפילה בציבור מכל מיני זוויות; החל ביתרונות החברתיים שאנו מרוויחים וכלה בסיבות פנימיות יותר שקשורות את הכלל והפרט יחד. נמשך עכשיו לעיקרון חשוב נוסף שייתן לנו אולי קצת פרופורציות וסדרי עדיפויות לתפילה שלנו. נשתמש בשתי דוגמאות. דוגמה אחת לקוחה מדברי ריה"ל בספר הכוזרי: בארץ רחוקה פרצה מלחמה. המלך הוציא צו שמחייב את כל האזרחים לתרום כסף בדחיפות לקופת המדינה לשם בניית חומות הגנה. אולם אחד המזרחים חשב לעצמו: "למה להשתתף עם כולם, אני אבנה חומה מסביב לבית שלי וזה בוודאי יהיה יעיל יותר". מיותר לציין עד כמה יהיה העסק יקר יותר, וכמה הוא יהיה חסר תועלת כאשר תיכבש הארץ ורק ביתו יישאר מוגן...

דוגמה נוספת דורשת קצת יותר דמיון יצירתי: אדם הולך לרופא לבדיקת דם בגלל כאב שהחל לחוש בלבו. בקופת החולים מתקוממת האצבע ואומרת לאיש: "למה מה קרה שיוציאו ממני דם? אני בסדר גמור, זה הלב שלך שיש לו בעיות אז שיוציאו ממנו דם..." האצבע קצת שכחה שאם הלב יפסיק לעבוד - גם היא תסיים את הקריירה שלה.

ממש כמו הסיפור המפורסם על האדם שקדם בקפינה. הוא לא הבין שכולם אתו באותה הספינה והוא לא יכול להתנתק מכל הסביבה ולקדוח להנאתו בחדרו.

ברמה הגבוהה ביותר, אדם מבין שלחיים האישיים שלו אין משמעות בלא הכלל. מכאן יכולים חיילים לחסור את נפשם לטובת הכלל, כי הם מרגישים כמו איבר שמקבל את כוחו מן הגוף, שהוא הכלל, וממילא מוכן להסתכן במישור האיש לטען המסגרת הכללית יותר. אבל לא בכל רגע נמצאים במציאות של מסירות נפש כחיילים, אז איך חיים ככה ביום יום? לזה, עונה ריה"ל, מחנכת התורה כולה בכל הדורות: מעשרות, מתנות כהונה, שמיטה, ברכות, שבתות וחגים ולעניינו - בתפילות - על הציבור ואתו. זוהי כל התורה כולה על רגל אחת - להיות כלליים; לחשוב בגדול, לרצות בגדול, לאהוב ולהיות אכפתי לכל בריותיו של ה'. שנזכר בעזרת ה'. שבת שלום!

השולח ראינו:

הימים הוא איבר מהכלל. לכן התפילה הפכה מקבלת אנחנו האנשי מן הקשר הכלל. התפילה לציבור היא לך שולח מסיבת יחידות במצבה. מלכך אכן היא נולדה ביטוי לקשר אל ה' לציבור ולא רק אישי. כל שהימים יהיה קשר יוגר לציבור ויצא מהמסגרת הפכה שלו, הוא יהיה קשר יוגר לציבור ה'.

זה היה בערב בהיר של סוף החורף. האוויר ירושלמי חריף וטוב. עוד סוף יום, ואני בדרך הביתה. הטרמפיאדה ריקה, ואני עם עצמי. מחשבות של סוף חורף עם שאון מכוניות ופנסים מרצדים. 20 דקות ואני עדיין לבד. לבד זה טוב בטרמפיאדה, אבל 20 דקות זה כבר קצת משעמם.

ואז הוא הגיע. סובארו סנדר, קצת מתפרקת ורעשים מגוונים, אבל בהחלט בכיוון. עליתי. ריח חריף של ענבים ויין קידם את פניי. אני מקווה שלא עליתי על הטרמפ הלא נכון. מסתכל על הנהג, בחור חייכן ושמח, והכי חשוב - לא שתקן.

"כמה זמן אתה פה, אחי?"

"20 דקות". מנסה לחשוב אם לשוות לקולי טון מסכן.

"תדע לך, העיקר לא להתייאש, ולהתפלל. להתפלל. אני ספק וסוכן יוונות ביקב. אפשר להריח... עובדים קשה, אבל ברוך ה' יש פרנסה. לאחרונה החלו קצת קשיים בעסק, ואני התחלתי לעבוד יותר קשה. ולצערי גם קצת לדאוג. היום נסעתי לעוד אחד מהלקוחות. המחשבות נודדות - מהאישה לילדים, מהילדים לפרנסה. הבן-אדם חושב ודואג. חושב ודואג. המכוניות רצות על פני במהירות והמחשבות גם. לפתע אני שומע רמקול 'סובארו סנדר', רד הצידה'. אני מסתכל במראה רואה משטרה, מסתכל במחוג - רואה 120 קמ"ש. האטתי ועצרתי בצד. לאחר שלום מנומס ולקחת רישיונות, התחלתי לחשוש. רכב - ככה ככה. רישיונות - ככה ככה. רק עוד קנס חסר לי עכשיו! לפתע, לא יודע מה קרה לי, אני אומר לעצמי, 'מה זו הדאגה הזו?' פניתי לריבוננו של עולם ואמרתי לו כך: 'ריבוננו של עולם, אני יודע שהייתי עצוב לאחרונה. אני מתפלל אליך ומבקש. אם אצא נקי מכל הסיפור, אני אהיה כל היום שמח, ואשתדל גם בימים הבאים'. חייכתי וחייכתי לשוטר. השוטר הגיע וברך אותי בנסיעה טובה ויום טוב. לא האמנתי. אמרתי לעצמי, כנראה שה' שמע לי. המשכתי לנוסע. אל תשאל מה קרה. הרכב התחמם, פקקים, לקוח שלא הגיע, ואני - שמח. ותאמין לי שבסוף הכול הסתדר. הכי חשוב - להתפלל, ולהאמין".

הבחור סיים, ואני הגעתי ליעדי. אמרתי תודה ויצאתי אל ערב של סוף חורף. הכוכבים נצצו, ולרגע היה נדמה לי שגם הם מחייכים.

כסנה מול השמים

גפילא פראג - צ'אט והדרכה

רואים רחוק רואים שקוף

| יעקב רוטבליט

...בן אדם כעץ שתול על מים

שורש מבקש

בן אדם כסנה מול השמים

בו בוערת אש.

קריאת שמע

שלוש פרשיות בקריאת שמע: "ואהבת" (דברים ו), "והיה אם שמע" (דברים יא), ופרשת ציצית (במדבר טו).

קריאת שמע אינה תפילה במובן הפשוט, אלא הרבה יותר מכך. לדעת ר' יוחנן בשם רשב"י (מנחות צט) מי שקרא קריאת שמע שחרית וערבית יצא ידי חובת מצוות תלמוד תורה. כלומר, קריאת שמע היא חלק מרכזי ועיקרי לא רק בתפילה אלא בחיי האדם בכללם, ועל כן הוא נחשב כלימוד תורה.

עם זאת אנו יודעים שקריאת שמע היא החלק האחרון שלפני פסגת התפילה - תפילת העמידה, ועלינו ללמוד כיצד קריאת שמע מכינה את האדם כראוי למעלת התפילה הרצינה.

הלכה

תפילין וציצית בקריאת שמע ובתפילת שחרית - ב'

מי שאין לו תפילין ויכול לשאול תפילין מחברו לאחר התפילה, נסתפקו האחרונים כיצד עדיף שינהג - האם מוטב שיתפלל במניין בלא תפילין ואחר התפילה יניח תפילין, או שמא עדיף שיתפלל עם תפילין ביחידות. למעשה, דעת רוב הפוסקים היא שמוטב להתפלל עם תפילין ביחידות. אולם הרוצה להתפלל עם המניין בלא תפילין, ואחר כך להניח תפילין - רשאי.

וכן ראוי להתעטף בציצית לפני התפילה, מפני שהפרשה השלישית של קריאת שמע עוסקת במצוות הציצית, וראוי לאומרה תוך שמקימים את מצוות הציצית. ונוהגים בעת אמירת קריאת שמע לאחוז את הציצית ולנשק כמה פעמים. ואף שגם בטלית קטן מקיימים את מצוות ציצית, נוהגים להוסיף ולהתעטף בטלית גדול לכבוד תפילת שחרית. אולם לפני הנישואין, רוב יוצאי אשכנז נוהגים להסתפק בטלית קטן, ורק אחר ההתונה מתחילים להתעטף בטלית גדול בתפילת שחרית.

פשוט ללמוד

במשך השבועות שחלפו למדנו המון עקרונות חשובים על תפילה. למדנו כמה היא טבעית לנו ואיך היא מתקנת את הרצון שלנו, למדנו על המבנה שלה ויחודו, למדנו על חשיבות הלימוד עליה ועוד ועוד. אולם יש משהו שלא עסקנו בו והשבוע ננסה להשלים את החסר: ליקוטי עצות. לא, לא הספר של ר' נחמן, פשוט לנסות ולתת כמה עצות טובות לשיפור התפילה, כמה טיפים והצעות לאימונים שאולי יוכלו לסייע לכל מבקשי ה' באמת.

הדבר הבסיסי ביותר הוא להבין מה אומרים. מה שלא מבינים לא פועל על הלב בצורה אמיתית. זה נשמע פשוט מדי, נכון? אז זהו, שלא ממש ניסינו לתת קצת ביאורים והסברים ב'ביאורי התפילה' בחוברת זו, אבל מדובר במשהו אפילו בסיסי יותר. לפני כל ה'דרשות' וההעמקה שאפשר להעמיק בתפילה בלי גבול, צריך לדעת 'פשוט': מה כוונת המילה. על גבי הקומה הזאת אפשר להסביר הרבה דברים חשובים ונכונים.

אז מה הבעיה? הבעיה בהבנה הפשוטה היא דווקא הפשטות שלה. הכלל הוא שמה שיועדים לא לומדים; וכיון שאת מה שכתוב בסידור כל ילד קטן יודע, אנחנו - הגדולים, כבר לא לומדים. כמו שלפעמים מה שהגננת לימדה אותנו תקוע בראש ולא יוצא, ככה טעויות שהשתרשו אצלנו מגיל צעיר עלולות להיתקע שנים רבות ויכולים אפילו לחזור עליהן שלוש פעמים ביום לאורך ימים ושנים.

מה עושים? ברור שזה לא שייך להתחיל באמצע התפילה לחקור מה הפשט של המילים, אבל אם זה קורה בכל זאת - היום בסידורי 'רית' ישראל, לדוגמה, יש פירושים טובים שיכולים לעזור אם 'נתקעים' באמצע. אבל העיקר ללמוד לפני התפילה, לעבור עם חברה או לבד ולראות מה המשמעות של מה שאומרים. שווה להשקיע בזה שתי דקות לפחות. דבר שני: 'סע לאט'. לא לאט מדי, אבל מספיק לאט כדי שלא תחצא את עצמך פתאום ב'הן את הכל' ותשאל את עצמך "איך הגעתי לכאן, ואני עוד בכלל לפני ארוחת בוקר?!"

"אני ישנה ולבי ער". אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, ריבונו של עולם, "אני ישנה" מן הקורבנות 'ולבי ער' לקריאת שמע ותפילה

(שיר השירים רבה ה)

ראשון
שני
שלישי
רביעי
חמישי
שישי
שבת

קריאת שמע

הפסוק "שמע ישראל" הוא בן שש מילים, המתחלקות לשלושה חלקים.

"שמע, ישראל!" - החלק הראשון פונה אלינו, עם ישראל, עם ה' הנבחר, זרע אברהם יצחק ויעקב, יוצאי מצרים ומקבלי התורה. אנו, עם ישראל, נקראים לשמוע ליסוד האמונה הגדול הזה.

"ה' אלוהינו" - החלק השני מעיד על היות ה' אלוהי העולם כולו, אך מתגלה ומייחד את שמו ורצונו עלינו - עם ישראל, ועלינו בלבד. כביכול, ה' הוא רק שלנו.

"ה' אחד" - החלק השלישי מברר שה' אלוהי העולם כולו הוא היוצר הראשון והוא המושל גם היום, בכל רגע ורגע ובכל מקום, על כל העולם. הוא גם עתיד למלוך לבד בלי כל שותף או מעצור, לעד ולעולמי עולמים.

הלכה

דיני ציצית ותפילין לקראת שחרית

מקדימים את ההתעטפות בטלית להנחת התפילין, מפני שהתפילין מוקדשים מהציצית, וראוי שאדם יעלה מדרגה לדרגה במעלות הקדושה. בנוסף לכוונה הרגילה שצריך לכוון בעת עשיית כל המצוות, שהיא הכוונה לקיים את מצוות ה', למדנו מן התורה שמצוות ציצית נועדה להזכיר לנו את כל מצוות ה' כדי שנקיימן, ומצוות תפילין נועדה לשעבד את לבנו ומוחנו לעבודת ה', ולהזכיר לנו את ייחודו ואת יציאת מצרים. כוונות אלו נדפסו בסיפורים, ואף שאין חובה לאומרו, צריך לכל הפחות להרהר בהן. מפני קדושת התפילין, אסור להסיח את הדעת מהן כל משך הנחתן, ולכן צריך למשמש בתפילין בכל שעה.

תופסים ראש

כל אחד מאתנו מכיר את התופעה הזאת. אתה מתחיל את התפילה ברגל ימין, מצליח איכשהו לתפוס ראש בהתחלה. ברכה ראשונה, שנייה, ואז אתה אפילו קצת מתרגש, עוברת לך מחשבה בראש ש"הנה, זאת תפילה אני לא זוכר שהייתה לי כבר הרבה זמן". לא הסתיימה המחשבה ותוך רגע אתה מוצא את עצמך בווה בחולצה של זה מולך, מתלבט מי עוד השתחרר במרץ 08, חושב מתי אתה תשתחרר (למרות שאפילו עוד לא התגייסת) ואפילו מתלבט קצת איפה כדאי לעשות את הטיול אחרי הצבא. הטייס האוטומטי לא אכזב גם הפעם, וטיסה 867 מ'ה' שפתי תפתח' לעושה שלום במרומי' נוחתת בשלום ברוך ה'.

לא פשוט לתפוס ראש בתפילה. אפילו אחרי שמבינים מה אומרים קשה מאוד להחזיק מעמד בריכוז הרבה זמן, אחרי הכול - התפילה לא כל כך קצרה. אפשר אפילו לומר שעיקר העבודה בתפילה נמצא בנקודה הזאת: במאמץ לשמור על הכוונה ולהקשיב למילים לאורך זמן.

כדי שנוכל להקשיב בתפילה היא צריכה 'לדבר אלינו', לומר לנו דבר שהוא משמעותי לגבינו. לא דבר שאי אפשר להבין בכלל, ומצד אחר לא דבר מוכר כל כך עד שכבר לא שומעים אותו והוא הופך ל"מוזיקת רקע נעימה" להמשיך תכנוני היום. לשם כך צריך, כמו שאמרו חכמים, לחפש בתפילה - שיהיו בכל תפילה עניין חדש או משמעות חדשה, ולא רק חזרה על תפילה שנאמרה כבר.

בנוגע לשאלה האם כדאי להתפלל מהר או לאט אפשר לומר שאין הכרעה. כפי שכבר אמרנו, 'טיסה' עולה להגיע ליעד לא ידוע. מצד אחר, בתפילה איטית מדי קשה מאוד לרבונו לתפוס ראש. האמת, כידוע, נמצאת באמצע, וגם במקרה הזה כדאי להיות מאוזנים: לראות בכל פעם איך המילים מאירות באור חדש ורלוונטי לגבינו, ליום ולשעה הזאת, ועם זה - לא 'לחפור' בהן יותר מדי, דבר שעלול להסיח את הדעת מהעבודה שעשוי מתפללים.

"משכיל לדוד בהיותו במערה תפילה". מהו משכיל לדוד? כשהיה שאול ודוד במערה ידע ואמר שאין אדם עומד לא בממונו ולא בחכמתו ולא בגבורתו, ומהו עומד לו - תפילתו

(מדרש שוחר טוב)

מציאות מדומה

יש אנשים שחיים בסרט. זה ידוע, אבל מה הקשר לתפילה? מה זה לחיות בסרט? לחיות בדמיון. לחשוב שמאובים, אבל מתחת לכל ההתרגשות מסביב - אין שום דבר אמיתי, ובסוף לא נשאר מזה כלום. גם בתפילה אפשר לחיות בדמיון. לפעמים למישהו יכול להיות נדמה שהוא מתפלל, אבל באמת - הוא עובד על עצמו. עבודת ה' יכולה להיות לפעמים 'עבודה בעיניים'. "אבל מה אתה מדבר, אני מרגיש את הרוחניות..." משפט כזה לא בהכרח אומר משהו. לפעמים נמצאים באווירה מסוימת, במקום רחוק או מוזיקה כלשהם, או בחברה שעושה מצב רוח כלשהו, והתנובה - בהתאם. למשל לפעמים בקבוצה מישהו מפקח, ואז, בלי סיבה, פתאום כמה אנשים נוספים מפקחים. מה קרה? כולם עייפים? לא ממש; זהו סוג של חיקוי לא מודע.

גם התפילה יכולה ליצור התרגשות כזאת. עושים תנועות, מוחאים כפיים, צועקים עד לב השמים ובטוחים שעברנו חוויה משמעותית. שירה בתפילה אינה בהכרח מבטאת אהבת ה'. אולי אהבת השיי, אבל לא ביטוי פנימי לקשר לה'.

שלא יובנו הדברים באופן לא נכון. אפשר, ואפילו טוב להשתמש בעזרים שסייעו בהתכוונות, אבל אסור לבלבל בין כלי עזר לדבר עצמו. אז איך נדע? איך נדע אם ההרגשה בתפילה היא מציאות או דמיון? הכלל הוא: "שפת אמת תיכון לעד". המבחן של דבר אמיתי הוא בהיותו קבוע. האמת היא קבועה, השקר מתחלף.

אם אחרי ההתרגשות לא נשאר כלום, זה סימן שגם בהתחלה לא היה שם אלא דמיון של התרגשות. גם בתפילה זה ככה: הערך של התפילה אינו נמדד בכמה צעקתי, מחאתי כפיים והתנועעתי, אפילו לא בכמה התרגשתי, אלא במה שנשאר אחרי התפילה. אם ההתרגשות אמתית - היא אינה חולפת; אם ההתרגשות אמתית - היא צריכה להשאיר עקבות. בתפילה אמתית אנחנו יוצאים אחרת מהתפילה, אנחנו משתנים. הדמיון הוא סכנה של ממש. מי שמדמיון שהוא מתפלל לא יוכל להתפלל באמת. ממש כמו שאם מתמלאים ב'גאנק פוד' אין מקום לאוכל בריא. להתפלל באמת זה איך יוצאים מהתפילה, לא רק מה מרגישים בה.

קריאת שמע

הפרשה הראשונה ממשיכה את המגמה שעליה למדנו אתמול. לא די בשמיעה של היסוד הגדול הזה ובלימוד עליו, צריך בעיקר לחיות אותו. מכאן באה מצוות אהבת ה' ועבודתו בלא תנאי או פרס, אהבה מוחלטת, בכל כוחותינו, בכל נפשנו ובכל כספנו. כדברי רש"י במקום:

"בכל לבבך - בשני יצריך", כלומר בכל הכוחות שיש באדם, הכוחות הטובים ואפילו אלו שנראים רעים; "בכל נפשך - אפילו הוא נוטל את נפשך", כלומר מסירות נפש מוחלטת לצו האלוהי; "ובכל מאדך - בכל ממוןך".

כך גם מובנים דברי הספרי בפרשת ואתחנן: "ואהבת - כאילו כתוב והאהבת, להאזיב את שם ה' על הבריות, כדרך שעשה אברהם אבינו שכל מקום שהלך בו דאג להאהבת שם שמים על הבריות" (ספרי ואתחנן פסקה לב).

הלכה

דיני הפסקה בפסוקי דזמרה

כיוון שברכת 'ברוך שאמר' היא הברכה שלפני פסוקי דזמרה, ו'ישבתח' היא הברכה שאחריהם, הרי שכל פסוקי דזמרה הם חטיבה אחת ואסור להפסיק באמצע אמירתם.

אמנם לצורך גדול, כגון למנוע הפסד, מותר להפסיק בדיבור (וכתב במשנה ברורה שיאמר לפני ההפסק ואחריו פסוקי "ברוך ה'" שלפני ויברך דוד). כמו כן כדי למנוע עלבון מותר לומר שלום.

הנצרך להתפנות באמצע פסוקי דזמרה, יש אומרים שכדי לא להפסיק באמצע פסוקי דזמרה, מוטב שידחה את ברכת 'אשר יצר' לאחר התפילה. אולם טוב יותר לברך 'אשר יצר' מיד, שאם ידחה אותה לאחר התפילה אולי ישכחנה.

**נכבדה היא התפילה במה שעל ידה יוצאים אל הפועל רגשי הלב
היותר טובים הספונים וטמונים בתוך עצמיות הנפש**

(הרב קוק)

פרשת "והיה אם שמוע"

הפרשה השנייה, פרשת "והיה אם שמוע", עוסקת בעבודת ה' ובקבלת עול מצוות באהבה. אבל גם בציפייה לקבל שכר: "אם שמע תשמעו" - "ונתתי מטר ארצכם בעתו, ואספת דגנך" וכו'. האם זה לא ילדותי מעט לצפות לקבל שכר בעבור דברים חשובים כל כך? אין צורך לזלזל, התורה מתחשבת בחולשתו של האדם התלוי בשכר על עבודתו. השכר המובטח הוא שכר של גשם וחקלאות, ולא עולם הבא. למעשה, בתורה כולה כשמובטח שכר מדובר בשכר בעולם הזה. אין הבטחות על מה שיהיה בעולם הבא, כי את העולם הבא איננו יכולים להבין בשכלנו המוגבל. מדובר בשכר נשמי חשוב, כי החקלאות בארץ ישראל היא דבר חשוב ואהוב ומרכזי בחיי האומה השבה לארצה הקדושה!

הלכה

דיני הפסקה בפסוקי דזמרה - ב'

אם שמע באמצע פסוקי דזמרה ברכות או קדיש לא יענה "ברוך הוא וברוך שמו", אבל אמן מותר לענות. ואף שמותר לענות אמן אין חובה לענות, שהאיל והוא עוסק במצוות אמירת פסוקי דזמרה הוא פטור מהמצווה לענות אחר דברים אחרים שבקדושה. ומי שמכוון כראוי בפסוקי דזמרה וההפסקה לעניית אמן תפריע את כוונתו, מוטב שימשיך לאומרו בכונה, ולא יענה אמן. אבל אם שמע את הציבור אומרים קדושה, יעמוד ברגליים צמודות ויצטרף אליהם, כדי שלא יבלוט כמי שאינו משתתף עם הציבור בדברים שבקדושה. וכן אם הגיעו ל'מודים דרבנן' או ל'ברכו', ישחה מעט ויענה עמם. ואם הוא מתפלל במניין שנמצא בפסוקי דזמרה, ושמע ממניין אחר קדושה או 'מודים' או 'ברכו', רשאי להמשיך לשבת ולומר פסוקי דזמרה, הואיל ואינו נראה כפורש מהציבור בזה שממשיך להתפלל כסדר.

דברים שבל

מלחמת מצווה

אז איך באמת מגיעים לתפילה עם רגש ועם חיבור אמיתי ופנימי שלא חולף גם אחריה? איך עובדים את עבודת התפילה בצורה שתפתח את הלב ואת הנפש לתפילה? מטבע הדברים אין מרשם בטוח ואין הדרכה אחת שפותרת את כל הבעיות ומבטיחה שאם נעשה כך וכך התפילה תהיה מאה אחוז. בכל זאת, אפשר להצביע על כיוונים, שגם אם אינם נותנים פתרונות מלאים, הם פותחים פתח להתמודדות.

הדרך הראשונה והפשוטה ביותר - מתפללים כמו ש'הולכים מכות': אומרים מילה ועוד אחת, עד שמתוך חילופי המילים מגיעים להתלהטות והתלהבות. הסגנון הזה לא דורש הכנה לפני התפילה, פשוט לוקחים סידור ומתחילים 'להיאבק' איתו בכל אותן נקודות שדיברנו עליהן: בהבנת המילים, בהפנמה ובנקודות האמת. המאבק הזה נמצא בכל שורה ובכל מילה: לנסות למצות אותה, להוציא ממנה פיסה של משמעות. עיקר המאמץ נמצא בניסיון להפוך את מילות התפילה ממילים שאמרו אותן אחרים למילים שאני בעצמי מזדהה איתן.

ההצלחה בדרך הזו תלויה בהתמדה, ביוכלת 'לתפוס ראש', להחזיק מעמד ולהתרכז במשך התפילה כולה. בגלל שהתפילה מלאה גוונים שונים, סגנונות שונים של התייחסות: שבה, הודאה, חרטה, בקשה וכו' הדרך הזאת קשה עוד יותר, שהרי היא דורשת מאמץ ב'תנאי שטח' שונים. יש פעמים שמתאמצים ככה ולא יוצא כלום ויש פעמים שהכול זורם ומצליחים להעמיק בתפילה בלי בעיות מיוחדות. שעת התפילה נקראת 'שעת קרב' (עיין במקורות המובאים בסוף); ובקרב הזה כבכל קרב, אפשר גם להפסיד; אפשר להתפטר עם התפילה במשך זמן רב ולא להעלות דבר.

עם כל זה חשוב לזכור: "ישמח לב מבקשי ה'". אנחנו שמחים בתפילה על עצם הזכות לעמוד לפני ה', גם אם בעמידה הזאת לא הצלחנו לבטא במאה אחוז את כל המילים והכוונות. אנחנו מבקשים ומבקשים, נאבקם, נופלים וקמים, ומקוים שאחרי כמה מאבקים נחוששים כאלה, נזכה לעמוד מול ה' ולהתפלל באמת מעומק העומקים...

ברית כרותה היא לדברים היוצאים מן הלב שהם פועלים

אם הרבה ואם מעט, וגם המעט הוא יקר מאוד.

(מדרש תנחומא)

מבט נכון

כולם יודעים שאופן ההסתכלות על העולם תלוי ב'משקפיים' שמרכיבים. דרך המשקפיים הנכונים גם מציאות קשה יכולה להיות להזדמנות לשינוי ולהתחלה חדשה.

הדרך השנייה להתמודד עם הקושי בתפילה (את הדרך הראשונה ראינו אתמול) היא ניסיון לראות את כל התפילה דרך 'משקפיים' מסוימים, ונסביר למה הכוונה: אם על פי הדרך הקודמת לא היינו צריכים להתכונן כלל, ופשוט ניגשנו למערכה של התמודדות עם התפילה, על פי הדרך הזאת צריך להתכונן לפני התפילה. בחרים נושא מסוים באמונה ולומדים אותו לפני התפילה, מעמיקים בו ומתבוננים בו. הנושא לא חייב להיות קשור ישירות לתפילה, הוא יכול להיות נושא מעניין באמונה שמדבר אלינו וכדומה. הנושא צריך לגעת בלב ולא רק להישאר תיאורטי, מרחף בעננים. ככל שהנושא יהיה מבורר לנו יותר, כך הוא יהיה משמעותי יותר לגבינו.

עם הלימוד הזה ניגשים לתפילה. מעכשיו כל מילה, כל משפט, ואמרים מתוך יחס לאותו לימוד ולאותן הבנות שהגענו אליהן לפני התפילה. לוקחים את הסיפור ומחפשים את הנושא בכל עמוד, בכל מילה שאומרים.

לדוגמא: אפשר לחשוב על המושג 'תודה' החל מהמובן הפשוט ביותר שלו, הכרת תודה על משהו שעשו בעבורי, וכלה בשאלות כמו מה עניינה של הכרת תודה? איך היא קושרת בינינו ובין ה' אחרי שמתבוננים בנושא מצדדים רבים, ניגשים איתו לתפילה. דרך המשקפיים של הנושא שבחרנו ננסה לראות עכשיו את כל התפילה, עד לשיא בתפילת 'מודים', שבה מקבל הנושא את מלוא ההתייחסות בתפילה.

נשמע קצת הזוי? ממש לא. אנחנו חיים ככה גם בתחומים אחרים. כשמשנה מעסיק אותנו ואנחנו מרוכזים בו, נמצא אותו בכל מקום ובכל דבר: כשנושב בבית, כשנלך ברחוב וכשנפגוש אנשים - כל דבר שיקרה לנו יעורר את אותו העניין. לדוגמא, כשאנחנו יודעים על מישהו חולה שקרוב אלינו, כל בריכה ובקשה בתפילה זורמת באופן טבעי לאותה נקודה; אי אפשר לחשוב ולהתייחס אל התפילה באותו זמן בצורה אחרת. אפשר לבחור את הנושא ולעשות כך במשך שבוע, חודש או יותר, ואז לעבור לנושא אחר.

פרשת 'והיה אם שמוע'

הפרשה ממשיכה - "השמרו לכם פן יפתה לבבכם". אם יסור מן הדרך הישרה, אז חלילה יגורש עם ישראל מארצו - "ואבדתם מהרה מעל הארץ". ואף על פי כן אחר כך כתוב "ושמרתם את דברי אלה". כלומר, מסדר הפסוקים נראה שיש ערך גם לקיום המצוות בגלות. וכך אכן מסביר הספרי בפרשת עקב (פסוק מ), שגם בגלות חייבים לקיים מצוות. באמת, עיקר חשיבותן של המצוות הוא בארץ, ארץ הקודש, שרק בה אנו יכולים לחיות את חיינו הבריאים והמלאים, כאומה שמקיימת את התורה על תר"ג מצוותיה.

אך בגלות טעם חשיבותן של המצוות הוא אחר. בגלות עם ישראל אינו יכול לחיות חיים מלאים, כי הוא לא בביתו האמיתי. שם, בגלות, חשובות המצוות כתמריצים וציוני דרך, כדי שנוכח מי אנחנו ומה אנחנו, כך ששנשוב לארץ ישראל נדע לחיות את חיי התורה והמצוות בשלמותם.

הלכה

זמן כפרה ויום כיפור קטן

ראש חודש הוא זמן כפרה, כפי שאומרים בתפילת מוסף: "זמן כפרה לכל תולדותם", והיו מקריבים בו שעיר חטאת לכפר.

כדי שהכפרה של ראש חודש תהיה שלמה, נהגו ותיקין לחזור בתשובה לקראת ראש חודש. ויש נוהגים לצום בערב ראש חודש, ולומר סדר תפילות 'יום כיפור קטן' סמוך לתפילת מנחה.

ערב ראש חודש נקרא 'יום כיפור קטן' מפני שיום כיפור הוא זמן כפרה על כל השנה, ואילו ערב ראש חודש הוא זמן כפרה על החודש שעבר. כיום מנהג הצומות אינו רווח, וטוב להרבות במקום זה בלימוד תורה וצדקה.

"ויעתר יצחק". אמר ר' יצחק למה נמשלה תפילתם של צדיקים כערת? מה עתר זה מהפך את התבואה בגורן ממקום למקום, כך תפילתם של צדיקים מהפכת מידותיו של הקב"ה ממידת רגזנות למידת רחמנות (סוכה יד).

פרשת ציצית

הגמרא בברכות (יב) מונה את ששת הנושאים החשובים שבהם עוסקת פרשת ציצית, ושכללם קבעוה בקריאת שמע. הנושאים הם: מצוות ציצית, יציאת מצרים ("אשר הוצאתי"), עול מצוות ("וזכרתם את כל מצוות"), דעת מינים ("אחרי לבבכם"), הרהור עבירה ("אחרי עיניכם") והרהור עבודה זרה ("אשר אתם זונים").

יש קשר הדוק בין הלב לעיניים, ולא לחינם קשרה אותם התורה יחד - "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם". כאשר הלב אינו נקי עלולים להיגרר אחרי העיניים לחטא, שכן העיניים קשורות מאד למחב הלב. רק עבודה מאומצת לטיהור הלב והנפש יכולה להביא לעין טובה, שהיא מידתו של אברהם אבינו.

הלכה

שמחה וסעודת ראש חודש, ואיסור תענית וצער

ראש חודש נכלל בימים הטובים שראוי לשמוח בהם, אולם אין מצווה מפורשת לשמוח בו בסעודה ובשמחה. לפיכך "מצווה להרבות בסעודת ראש חודש", אבל אין בכך חובה.

ומכל מקום אסור להצטער בראש חודש, ולכן אסור להתענות בו. וכל הנמנע מלאכול אפילו שעה אחת לשם תענית - עובר באיסור, אבל אם באקראי לא הזדמן לו לאכול כמה שעות, אין בזה חשש איסור. ומצד הדין אפילו אם אכל פירות בלבד, כבר אינו נחשב מתענה ואין בידו איסור, אלא שלא קיים את המצווה להרבות בסעודת ראש חודש.

עיקר המצווה להוסיף לכבוד ראש חודש דבר מאכל מיוחד על מה שרגיל בכל יום. וגם כאשר ראש חודש חל בשבת, מצווה להוסיף מאכל מיוחד לכבוד ראש חודש.

להשחית את הגרזן

סיימת כרגע משחק כדורסל. אתה מזיע, עייף ושפוף לחלוטין. הגיע הזמן של תפילת מנחה. אתה רץ, נעצר, פותח את הסידור ומתחיל...

מה אתה רץ? על מה אתה מתפלל? אולי כדאי לעצור רגע ולהסדיר את הנשימה? הדרך השלישית להתמודד עם הקושי להתרכז בתפילה היא בסיסית מאוד אבל מתאימה גם למתקדמים. קודם כל צריך להיכנס לתפילה ברגיעה, לשבת רגע ולחשוב מה אנחנו עומדים לעשות. קפיצה ישירה לתוך התפילה עלולה להוביל למלחול חסר פשר וקשר. הראש במקום אחד, הלב במקום אחר, והגוף מתפלל...

"חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת ומתפללים, כדי שיכוונו לבם למקום" (זאת אומרת: החסידים הקדמונים נהגו להמתין פרק זמן מסוים ורק לאחריו היו מתפללים, כדי שיוכלו להתפלל בכוונה). לא חייבים ללמוד משוה, למרות שזאת יכולה להיות עצה לא רעה כמו שראינו כבר בימים הקודמים, העיקר לא 'לנחות' פתאום לתוך התפילה, כי זה מאולץ ולא רצוני בכלל!

אם הזמן שמקדישים לפני התפילה הוא איכותי, התפילה תזרום ותפעל על הלב הרבה יותר בקלות. ממש כמו שעבודה עם גרזן מושחת תהיה יעילה יותר מעבודה עם גרזן קהה. ההכנה לפני התפילה היא ממש כמו השחזה של גרזן, מי שהתאמץ לפני העבודה עצמה - יעבוד יותר בקלות, אולם מי שעובד בלי להשחית תחילה - שלא יתפלא אם לא יצליח לחטוב שום עץ. להתכונן לתפילה זה הכרחי, ולכל הפחות לא 'לנחות' לתפילה מ'שום מקום'. עצור להתרעננות, זה טוב גם לתפילה...

ר' יודן אמר תשובה עושה מחצה נתפילה עושה הכל

ר' יהושע בן לוי אומר תשובה עושה הכל תפילה עושה מחצה

(ויקרא רבה י)

פרשת ציצית

לסיכום עניינה של קריאת שמע צריך להדגיש את הנקודות המרכזיות שאנו בונים בקרבנו לפני עומדת התפילת שמונה עשרה. עול מלכות שמים ואחר כך עול מצוות - ראשית אנו מדגישים ומשננים את יסודות האמונה שהם פרשיות "שמע ישראל", "ואהבת". רק אחר כך, כשהיסודות הללו ברורים, אנו נוגשים לפרטים שנובעים מתוך האמונה הגדולה, אל המצוות לכל פרטיהם ודקדוקיהם. בזה עוסקת פרשת "והיה אם שמע" ופרשת ציצית. עבודת ה' שכוז איננה עבודת ה' חיצונית וסתמית, אלא עבודה הנובעת מהבנת ערכו של העם וערכה של ארצו - "למען ירבו ימיכם וימי בנים על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם..."

הלכה

מנהגים וכוונה באמירת פסוקי דמורה

אומרים את מזמורי התהלים בנחת ולא במרצה. נהגו לומר את ברכת 'ברוך שאמר' בעמידה. למנהג האשכנזים עומדים גם בברכת 'שתבח' החותמת את פסוקי דמורה, ולמנהג הספרדים אין עומדים בה. וכן נהגו לעמוד ב'ויברך דוד' עד 'אשר בחרת באברהם', משום כבודו של מלכות ישראל שנוסדה על ידי דוד המלך. אחד משני הטעמים לאמירת 'אשרי' (תהלים קמה) הוא שנוצר בו הפסוק "פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון", ולכן צריך לומר פסוק זה בכוונה. ואם אמרו בלא כוונה - צריך לחזור ולאמרו בכוונה. ואף אם כבר הגיע לפרקים אחרים - יחזור לאמרו בכוונה, כי הוא החשוב שבפסוקי דמורה. ויש אומרים שהואיל ולא כיוון בפסוק העיקרי, כל מה שאמר אחר כך עד סוף הפרק אינו נחשב, ועליו לחזור ולומר מ"פותח את ידך" ועד סוף הפרק. אבל לרוב הפוסקים מספיק לחזור ולומר את הפסוק בלבד.

אני תפילה

הגענו לקו הסיום, ובעצם אולי הגענו בדיוק לנקודת ההתחלה; במקום שבו מסתיימים הדיבורים, כיסוד, מתחילה העבודה האמתית. דרכי עבודת התפילה כולן קשות, דורשות מאיתנו המון ומלאות פלא וסוד. הן קשות, כי אחרי הכול התפילה היא עבודה - תפילה כנגד הקורבנות; והן מלאות פלא כי זה כל כך לא פשוט ולא מובן מאליה שאפשר לעמוד מול ה' ולהתפלל. יש פסוק בתורה שמדבר על בני קרת ועבודתם במשכן: "כל בא לצבא". על בני גרשון לעומת זאת נאמר: "כל הבא לצבאו צבא". צבא בארמית פירושו 'רצון'. יש אנשים במדרגה גבוהה, והם הולכים "לצבא", הם עושים דברים מתוך רצון וחשק. ויש אנשים שהולכים רק "לצבאו צבא"; הם עדיין לא רוצים, אבל הם רוצים לרצות. כך גם בתפילה: יש מי שמתפלל, ויש מי שמתפלל להתפלל; יש מי שעובד, ויש מי שעובד על כך שיום אחד גם הוא יזכה להיות עובד ה' ב'עבודה שבלב', היא תפילה. 'אני תפילה' זאת השאיפה של כולנו, שהתפילה תהפוך להיות ממש חלק בלתי נפרד מאתנו. עד אז, כל מדרגה שעולים בדרך לפסגה הזאת היא יקרה ובעלת משמעות עצומה, גם מי שרוצה וגם מי שבינתיים רק רוצה לרצות. כל אחד מאתנו עומד לפני ה' לפי מדרגתו ואין מקום להשוואות ולציונים. תפילתו של כל אחד יקרה ונשמעת, בכל מדרגה שהיא. שנוכה בעזרת ה' להיות קרובים לה' כמו שרק אנחנו יכולים.

השולח ראינו:

כדי להפיל אגפיה ארבעה צדיק והגבול אלה - גם אלוהים לא אודאיה וגם אלוהים לא הפניה מן הריצות היומיומיות. הקשר אגפיה מתעצב ככל שהיננו את השמאלות האמיתיים שבה ואם האלוהים יקרה אלינו. האדם אגפיה ארבעה הוא גשניו האמיתי שהיא יוצרת בגבולו. הגפיה היא ארבעה קשה שדבריה יבוצו, יזכירנו והדבר השמאלות איך אגפיה אלה לא הוצו.

שעת לילה בכותל. חסידים, אנשי מעשה ושאר עמך ישראל מתפללים ברחבה. "בעייריב, מעייריב... והוא רחום יכפר עון ולא ישחית..." לא ישחית. אנשים מתחילים להגיע לרחבה. הנה, גם אבא הגיע. וסבתא, כמובן. ודוד משה. "מה שלומו?" אבא אומר שהוא לא יודע, אך מפניו ניכר שהמצב לא כל כך טוב. אנשים נוספים מגיעים והתפילה מתחילה. הרבה אנשים הגיעו והרחבה עדיין נראית גדולה. אני מביט לשמאל, רואה את אבא אומר תהילים בעיניים לחות. מימין, מרחבת הנשים, נשמעת התייפחות. כל כך הרבה פנים מוכרות וכולם בכוונה אחת. חזרתי לתהילים.

יהודי בעל צורה ניגש אלי. איש נמוך עם זקן ארוך. עיניים טובות מעוטרות במשקפיים עבים. "אתם כולכם משפחה, נכון?" אני מהנהן.

"מה קרה?"

"תאונת דרכים."

האיש לוקח ספר תהילים מן הבימה ומצטרף אלינו. אחריו מגיעים עוד שני גברים בלבוש חסידי ויהודי צנום עם כיפה מקרטון. פתאום הרחבה נראית קצת שלי, ואני קצת שייך אליה.

אני מנסה להתרכז, אך המחשבות, עצמאיות מתמיד, הולכות לאן שהן רוצות. שוטר מג"ב עובר לידי, ואני נזכר בניסיון הדקירה שהיה היום. השמים הבהירים מזכירים לי את הבצורת, וקיר האבן את מה שנמצא מעבר לו. הרוח מעיפה את הדפים ועיני נתקלות במילים "נדי ספרתה, אתה שימה דמעתי בנאדך, הלא בספרתך". העיניים מתחילות לדמוע, ואני מרגיש שכל עם ישראל עומד איתי. כל הפצועים והחולים, העצובים והמיואשים, החקלאים והבנקאים, העייפים והנרדמים. ואנחנו פה לא רק בשביל מישהו אחד, אלא בשביל כולם.

12:45. אנחנו מתחילים להתפור. מנסים לאסוף קצת מידע אצל דודה לאה. אני מתקרב, אך שומע רק "יהיה טוב, בסוף יהיה טוב". "אמן", מלמלו כולם והתפורו באופן סופי, איש איש אל ביתו ואל מחשבותיו. "אתה בא?", שאל אותי אבא. "תמשיך, תמשיך, אני אניע אחר כך".

אני חוזר אל הרחבה ואל התהילים, ממשיך להתפלל, והמחשבות בשלחן. בסוף יהיה טוב, בסוף יהיה טוב. בטח שבסוף יהיה טוב. "כי בשם קדשך נשבעת לו שלא יכבה נרו לעולם ועד". בסוף יהיה טוב, אך מה עם האמצע? הלב שואל, ומחפש תשובה אצל דוד המלך. עד שהלב שומע ומבקש "ה', אלוקים צב-אות השיבנו, האר פניך ונושעה".

נספחים

מקורות אלוין והרבה

תאריך	דברים שבלב	הלכה
שבוע א' לך אלי תשוקתי		
ד' בחשון	סיפור הבריאה	המתפלל במניין בעל נוסח אחר
	בראשית רבה פרשה י' אות ו'. מלאכים כבני אדם עמ' 240. הקדמת המב"ט לפרק שירה.	יבמות יד., לר"ף ולרא"ש; פסחים נג; פאת השולחן ג, יד.
ה' בחשון	הניצוץ	בני עדות שונות המתפללים יחד
	ליקוטי תורה פרשת ואתחנן. מאור ושמש פרשת תזריע.	ע' אגרות משה או"ח ד, לד.
ו' בחשון	ניצנים שירו איתי	עצה למניעת טעויות
	נפש החיים שער א' פרק יא. היעב"ץ בספרו זמרת הארץ. עולת ראיה חלק א' עמ' יג פיסקה ז'.	שו"ע קיד, ח-ט. מ"ב קיד, מ; כף החיים ס.
ז' בחשון	מי אני	מתחילים לשאול גשמים בברכת השנים
	עולת ראיה חלק א' עמ' יא פיסקה ב'.	שו"ע קיז, ד-ה.
ח' בחשון	להשתגע	עד מתי זמן של ברכות השחר
	'מעשה בבן מלך שנפל לשיגעון', סיפורי מעשיות לר' נחמן מברסלב.	מ"ב נב, ב.
ט' בחשון	אל עצמי	עד מתי אפשר לברך ברכות השחר
		כף החיים עא, ד; מ"ב נב, י; ברב פעלים ב; או"ח ח; ילקוט יוסף ח"א ע' נד.

תאריך	דברים שבלב	הלכה
י' בחשון	קול קורא מבפנים	ברכות התורה
	ליקוטי מוהר"ן ב סב.	שו"ע או"ח מז, ב; ירושלמי פאה פ"ב הלכה ד.
שבוע ב'	כעני העומד בפתח	
י"א בחשון	אל תתבלבל	ברכות התורה ב'
	ועיין עוד מעשה רוקח וכן ידיד על הרמב"ם שם. תפילת ישרים עמ' 146-147, 336-337.	בי"א או"ח תחילת סימן ח; יחו"ד ה, ד; 'ושכיל עבדי' ח, ג; שו"ע מז, י.
י"ב בחשון	להתרומם	זמני הבוקר
	רוח חיים לר' חיים מוולוז'ין על מסכת אבות פרק א' משנה ג'. נפש החיים שער ב' פרק י'.	פסחים צג, ב; רמב"ם בפירושו למשנה ברכות א, א; 'הזמנים בהלכה' כא, ז-ט.
י"ג בחשון	מעמקים	זמני הבוקר ב'
		מגילה כ, א; 'הזמנים בהלכה' יז.
י"ד בחשון	רציתי שתדע	סוף זמן ק"ש ותפילה
	אשמ"ח חלק ב' (הרב שלמה אבינר) עמ' 185-184.	שו"ע נח, ו; מ"ב נח, ד; ילקוט יוסף ח"א ע' צח; 'תפילה כהלכתה' ג, יח.
ט"ו בחשון	יתד נאמן	סוף זמן ק"ש ותפילה ב'
	עולת ראיה חלק א' עמ' יג פיסקה ו'.	ברכות כז, ב; שו"ע או"ח פט, א; באו"ה שם; שו"ע נח, ו.
ט"ז בחשון	אדוני השופט	איסור הקדמת שלום לפני התפילה
	רש"ר הירש על התורה, בראשית פרק כ' פסוק ז'.	ברכות יד, ב; שו"ע או"ח פט, ב; מ"ב פט, טז; מ"ב פט, טז.

תאריך	דברים שבלב	הלכה
י"ז בחשון	מילים של אהבה	איסור הקדמת שלום לפני התפילה ב'
	נפש החיים שער ב' פרק א'.	כה"ח פט, כה; מ"ב רג, א.
שבוע ג'	עננו ביום קראנו	
י"ח בחשון	כלל או פרט?	איסור עשיית מלאכה קודם התפילה
	בראשית א', א'; דברים ו',	ברכות יד; שו"ע פט, ז; מ"ב פט, לז; ע, כג.
י"ט בחשון	מי אתה?	דברים שמותר לעשות לפני התפילה
	בראשית ב', ט'. אוה"ק ח"ג עמ' קמ' - קמא'.	מ"ב רג, א; כה"ח פט, כה; 'תפילה כהלכתה' ו, הערות לו, לח; 'אשי ישראל' יג, יח.
כ' בחשון	מימוש עצמי	רחצה וגילוח לפני התפילה
	סוכה נג: פרקי אבות א', יד'. 'עולת ראייה' "מודה אני".	רמב"ם תפילה ו, ז; שו"ע ד, יז, מו, א; שו"ע או"ח פח, א; מ"ב פט, ד, ומנחת יצחק ד, כא.
כ"א בחשון	כמה נקודות טובות	אכילה ושתייה קודם התפילה
	סוף ספר 'שמירת הלשון' על ערך התפילה בציבור.	ברכות יז; שו"ע פט, ד; מ"ב פט, כד וכו'; שו"ע פט, ד.
כ"ב בחשון	מנורת החסרונות	שתייה לפני התפילה
	"מנורת החסרונות" לר' נחמן מברסלב, מופיע בסוף 'סיפורי מעשיות' ב'שיחות שאחרי המעשיות'. כוזרי ג', יט'	מ"ב פט, כב; יב"א ח"ד יא; 'אשי ישראל' יג, כה.

תאריך	דברים שבלב	הלכה
כ"ג בחשון	יחד כולם	שבת מברכין
	עין איה ברכות שם. עין איה ברכות ו. הקדמת הגאון הרב שמעון שקופ לשערי יושר'.	מ"ב תיז, א; 'אג"מ או"ח א, קמב; ספר ראש חודש א, א-ט.
כ"ד בחשון	רקמה אנושית אחת	תפילין וציצית בקריאת שמע ובתפילת שחרית
	כוזרי ג', יט'. "והמתפלל אך ורק בעד עצמו דומה..."	דברים ו, ח; דברים יא, יח; ברכות יד; מ"ב מו, לג; ברכות טו.
שבוע ד'	כסנה מול השמים	
כ"ה בחשון	פשוט ללמוד	תפילין וציצית בקריאת שמע ובתפילת שחרית ב'
		מ"ב טו, מ; כה"ח כה, כח; ילקוט יוסף ח"א ע' קמד.
כ"ו בחשון	תופסים ראש	דיני ציצית ותפילין לקראת שחרית
	ירושלמי ברכות פ"ד הל"ד בעניין אחיתופל.	שו"ע ח, ח; שם כה, א-ב; שם כה, ה; מ"ב צ, מז.
כ"ז בחשון	מציאות מדומה	דיני הפסקה בפסוקי דמרה
	משלי יב', יט' ועיין תניא פ"ג. מסכת פרה פרק ח' "נהרות המכובים". (נחל אכזב - נחל שאין בו זרימת מים קבועה)	מ"ב נא, ז-ח; כה"ח נא, כה.
כ"ח בחשון	מלחמת מצווה	דיני הפסקה בפסוקי דמרה ב'
	ליקוטי תורה דברים לד', ג'. 'קונטרס התפילה' פרק ב'.	ציץ אליעזר ו, ג; 'הליכות שלמה' לרב שלמה זלמן אוירבך ו, יב.

תאריך	דברים שבלב	הלכה
כ"ט בחשון	מבט נכון	זמן כפרה ויום כיפור קטן
		מ"ב תיז, ד; כה"ח י-כא.
א' בכסלו	להשחית את הגרזן	שמחה וסעודת ר"ח ואיסור תענית - וצער
	משנה ברכות פ"ה מ"א.	ש"ע תיח, א. תיט, א; באו"ה תיח ד"ה יר"ח אסור; כה"ח ג; מ"ב תיח, ב, תיט, א-ב.
ב' בכסלו	אני תפילה	מנהגים וכוונה באמירת פסוקי דזמרה
	במדבר ד', א; שם ד', כג.	ש"ע נא, א ו-ח; כה"ח א; רמ"א נא, ז; כה"ח מב; ש"ע נב, ז; מ"ב נב, טז.

לא אהבתם את הסיגנון? דוקא כן אהבתם?
נשמח לכל תגובה והערה!

להזמנות: 052-5451118 (עדיף לשלוח מייל)

ani.tfila.elul@gmail.com

החוברת הבאה תצא אי"ה לקראת חודש כסלו

בקרו - אתר האינטרנט שלנו: www.anitfila.wip.co.il

לתרומות: 052-5451118

